

L. Coelij. Lactantij firmiani ad demetrianuz de opificio dei
seu formatione hominis.

Probemiale Ca. ad Demetrianū in quo narrat cur hoc opus as-
sumpsit:

Vam minime sim getus & in summis necessita-
tibus ex hoc libello poteris existimare: quē ad te
rudib⁹ pene uerbis put ingenij mediocritas tulit
Demetrianē p̄scripti: ut & quotidianū studium
meū nosces & nō deesse; tibi p̄ceptor etiā nūc:
sed honestioris rei: meliorisq; doctrinē. Nam si te in litteris ni-
hil aliud q̄ linguam instruentib⁹ auditorem satis strēnuum p̄-
buisisti: q̄to magis in his ueris & ad uitam p̄tinētib⁹ docilior esse
debebis: apud quē nūc profiteor nulla me necessitate uel rei uel
tp̄is impediri: quo minus aliqd excudā: quo philosophi nostrē
sectē quā tuemur instructiores doctioresq; in posterū fiēt: quis
nūc me audiāt castigentq; uulgo: q̄ aliter q̄ sapiētib⁹ cōuenit ui-
uāt & uicia sub obtētū noīs celēt: q̄bus aut mederi oportuit: aut
ea prorsus effugere: ut beatū atq; incorruptū sapiētiē nomē: ui-
ta ipsa cū p̄ceptis cōgruēte p̄starent. Ego tñ ut nos ipsos fil-
& ceteros instruā: nullū laborē recuso: neq; enī possūz obliuisci
mei: tū p̄sertim cū maxime opus sit meminisse: sic ne tu qdēz
tui ut spero & opto. Nā licet te publicē rei necessitas a ueris &
iustis operibus auertat: tñ fieri nō potest: quin subinde in cēlum
aspiciat mens sibi cōscia recti. Ego q̄dem lētor: omnia tibi quē
p̄ bonis habent̄ prospere fluere: s; ita si nihil de statu mētis im-
mutēt. Vereor enim ne paulatim cōsuetudo & iocūditas earūz
rerū (sicut fieri solet) in animū tuū repat. Ideoq; te moneo: & re-
petēs iterū iterūq; monebo: ne oblectamēta ista terrē p̄ magnis
ac ueris bonis habere te credas: q̄ sunt nō tñ fallacia q̄ dubia: ue-
rū etiā insidiosa: q̄ dulcia. Nam & ille colluctator & aduersari-
us noster scis q̄ sit astut⁹: & idē ipse uiolētus sicuti nūc uidem⁹
Is hęc omnia quē illicere possunt pro laqueis habet: & quidem
tam subtilib⁹: ut oculos mentis effugiant: ne possint hominis p̄-
uisione uitari. Sūma ergo prudentia est pedetentim ire: quoniā
ntrobiq; saltus insidet: & offensacula pedib⁹ latenter opponit.
Itaq; res tuas p̄prias in q̄bus nūc agis suadeo: ut pro tua uirtute

aut contēnas si potes: aut non magnopere mireris. Memento & ueri parentis tui: & in qua ciuitate nomen dederis: & cuius ordinis fueris. Intelligis pfecto qd loquar. Nec enī te supbię arguo: cuius in te ne suspicio qd ulla est: sed ea quę dico ad mentē referenda sunt nō ad corpus: cuius oīs ratio ideo compata est: ut animo tanq̄ dño seruiat & regat̄ nutu eius. Vas est enī; quodāmō fictile quo animus: idest homo ipse uerus cōtinet: & quidē non a Prometheo fictus (ut poetę loquunt) sed a summo illo rerum conditore ac artifice deo: cuius diuinam prouidentia perfectissimamq; uirtutē nec sensu cōprehēdere: nec uerbo enarrare possibile est. Tētabo tñ quoniā corporis & animi facta mentio est: utriusq; rationem q̄tum pusillitas intelligentię meę peruidet explicare: qđ officium hac de causa maxime suscipiendū puto: qđ Marcus Tullius uir ingenij singularis in quarto de republica libro cū id facere tētasset: nihil prorsus effecit: materiā late patentem angustis finibus terminauit: leuiter summa quęq; decerpēs. Ac ne ulla esset excusatio: cur eum locum nō fuerit executus ipse testatus est: nec uoluntatē sibi deūisse nec curam. In libro enim de legibus primo: cū hęc idem summatim stringeret sic ait. Hūc locū; satis (ut mihi uideť) in his libris quos legistis expressi Scipio. Postea tamen in libro de natura deorū secundo: hoc idem latius exequi conatus. Sed quoniā nec ibi quidem satis expressit aggrediar hoc munus & sumā mihi audacter explicandū: qđ homo disertissimus pene omisit intactum. Forlitan reprehendas qđ in rebus obscuris coner aliquid disputare: cum uideas tanta temeritate hoies extitisse: qui uulgo philosophi nominantur: ut ea quę obscura prorsus atq; abdita deus esse uoluit scrutarentur: ac naturam rerū cęlestium terrenarūq; cōquirerēt: quę a nobis longe remotę neq; oculis contrectari: neq; tangi manu: neq; p̄cipi sensibus possunt. Et tamen de illarū omniū ratione sic disputant: ut ea quę afferūt pbata & cognita uidere uelint. Quid est tandem cur nobis inuidiosum qđq̄ putet: si rationem corporis nostri inspicere & contemplari uelimus? Quę plane obscura nō est: qđ ex ipsis mēbroꝝ officijs & usibus partiū singularum quanta uī prouidentię qđq; factus sit intelligere nobis licet.

Capitulū. ij. quę de homini: & quę cęteris animalib⁹ dedit.

Ediit enī homini artifex ille noster ac parēs de⁹ sensu; atq;
rōe; ut ex eo appareret nos ab eo esse generatos; q̄ ipse in
telligentia: ipse sensus ac ratio est. Ceteris animantibus quoni
am rationalem istam uitam non attribuit: quemadmodū tamē
uita eorum tutior esset ante prouidit. Omnes enī suis ex se pelli
bus textit: quo facilius possent uim pruinarū ac frigora sustinere
Singulis autem generibus ad propulsandos impetus externos
sua ppria munimēta cōstituit: ut aut naturalibus telis repugnēt
fortioribus: aut que sunt imbecilliora subtrahāt se periculis per
nicitate fugiendi: aut que simul & uiribus & celeritate indigēt:
astu se protegāt: aut latibulis sepiant. Itaq; alia eoꝝ uel plumis le
uibus in sublime suspensa sunt: uel suffulta unguis: uel instrūta
cornibus: q̄busda; in ore arma sunt dentes: aut in pedibus adun
ci ungues: nulliq; munimentū ad tutelā sui deest. Si qua uero in
prēda; maioribus cedunt: ne tñ stirps eorū funditus interiret:
aut in ea sunt relegata regione ubi maiora esse nō possunt: aut ac
ceperūt uberē generādi facultatē: ut & bestijs que sanguine alūt
uictus suppeteret ex illis: & illatam tamen cladem ad conseruati
one; generis multitudo ipsa superaret. Hominē autem ratione
concessa & uirtute sentiendi: atq; eloquendi data: eorū que cete
ris animalibus attributa sunt: fecit expertem: quia sapientia red
dere poterat que illi nature conditio denegasset: statuit nundu;
& inermē: quia & ingenio poterat armari: & ratione uestiri. Ea
uero ipsa que mutis data & homini denegata sunt: q̄ mirabilē
homini ad pulchritudinem faciāt exprimi non pōt. Nam si ho
mini ferinos dentes aut cornua: aut ungues: aut unguilas: aut cau
dam: aut uarij coloris pilos addidisset: q̄s non sentiat q̄ turpe
animal esset futurus: sicut muta si nuda & inermia fingerentur?
Quibus si detrabas uel naturalē sui corporis uestē: uel ea q̄b⁹ ex
se armanē: nec speciosa poterūt esse nec tuta: ut mirabiliter si uti
litem cogites: instrūta: si specie; ornata uideant. Adeo miro
modo cōsentit utilitas cum decore: hominem uero que; eternu;
animal atq; immortale fingebat: nō forinsecus ut cetera: sed inte
rius armauit: nec munimentū eius in corpore: sed in aīo posuit:
quoniam supuacuū fuit cū illi quod erat maximū tribuiss;: cor
poralibus eū tegere munimētis: cū prēsertim pulchritudinē hu
mani corporis impedirent.

Capi. iij. Cōtra Epicuros disputat qui opera naturę dānabāt:
& p̄cipue q̄ hō ceteris animātibus imbecillior oriatur.

Nde ego philosophoꝝ: q̄ Epicurū sequunt̄: amētīā soleo
mirari q̄ naturę opa reprehēderēt: ut ostēdāt nulla puidē
tia instructū esse ac regi mūdū: s; originē rerū infecabilib⁹ ac so
lidis corporib⁹ assignāt: quoꝝ fortuitis concursiōib⁹: uniuersa
nāscant̄ & nata sint. P̄terea quę ad ipsum mūdū uicio dāt: in
quo ridicule īfaniūt: id sumo qđ ad rē de qua nūc agim⁹ p̄tinet.
Querunt̄ hoīem nimis imbecillū & fragilē nasci: q̄ cetera aīalia
nāscūt: quę ut sunt edita ex utero: p̄tinus in pedes suos erigi: &
gestire discursib⁹: statimq; aerē tolerādo idonea esse: q̄ in luceꝝ
naturalib⁹ indumētis munita p̄cesserint. Hominē ecōtra nudū
& inermē tanq̄ ex naufragio in hui⁹ uitę miserias proijci & ex
pelli: q̄ neq; mouere se loco: ubi effusus est possit ne alimētum la
ctis appetere: nec iniuriā t̄pis ferre. Itaq; naturā nō matrē esse hu
mani generis: s; nouercā: quę cū mutis tam liberalit̄ gesserit: ho
minē uero sic effuderit: ut inops & infirm⁹: & omni auxilio in
digēs: nihil aliud possit q̄ fragilitatis suę conditiōem ploratu ac
fletib⁹ ominari: scilicet cui tantū in uita restet transire maloruꝝ.
Quę cū dicūt: uehementer sapere credunt̄: p̄pterea q̄ unusq; q;
incōsiderate suę conditionis ingratus est. Ego uero illos nunq̄
magis desipere contendo: q̄ cum hoc loquunt̄. Cōsiderās enim
conditionem rerum: intelligo nihil fieri aliter debuisse: ut non
dicam potuisse: quia deus potest oīa: sed necesse est: q̄ illa prou
dentissima maiestas id effecerit: quod erat melius & rectius. Li
bet igit̄ interrogare istos diuinorū operū reprehēsores: quid in
homīe deesset q̄ imbecillior nascit̄ credant. Num iccirco min⁹
educēt hoīes: num minus ad summū robur etatis prouebant̄:
num imbecillitas: aut incrementū impediāt ad salutē: quoniam
quę defunt ratio dep̄bēdit. At hoīs inquit̄ educatio maximis
laboribus constat: pecudum scilicet conditio melior: q̄ hęc om
nes cū foetum ediderint: non nisi pastus sui curā gerūt: ex quo
efficitur ut uberibus sua sponte distentis alimentum lactis foeti
bus ministret̄: & id cogente natura sine sollicitudine appetant.
Quid aues: quarum ratio diuersa est: nōne maximos suscipiūt
in educando labores: ut interdum aliquid humane intelligentię

habere uideant! Nidos enim aut luto edificant: aut uirgultis & frōdib⁹ cōstruūt: & ciboꝝ expertes incubāt ouis: & qm̄ foetus de suis corporib⁹ alere nō datū est: cibos cōuehūt: & totos dies in huiusmodi discursatōe cōsumūt: noctib⁹ uero defendūt: fouent: ptegunt. Quid ampli⁹ facere boīes possunt: nisi hoc solū fortasse: q̄ nō expellūt adultos: sed ppetua necessitudine ac uinulo charitatis adiūctos habent! Quid q̄ auium foet⁹ multo fragilior est q̄ boīs! Quia nō materno corpore ipsum aīal edūt: sed id qđ materni corporis foetu & calore tepēfactū aīal efficiat: qđ tñ cū spiritu fuerit animatū: id uero implume ac tenez non mō uolandi: sed ambulandi quoq; usu caret. Non ergo modo ineptissimus sit: si q̄s putet male cum uolucris egisse naturā: p̄mū q̄ bis nascunt: deinde q̄ tam infirme: ut sint que sitis p̄ laborem cibis a parentibus nutriēde. Sed illi fortiora eligūt imbecilliora p̄teritūt. Quēro igit̄ ab his qui conditionē pecudum suę p̄ferunt: quid eligant si deus his deferat optionē: utrum malint humanā sapientiam cum imbecillitate: an pecudum firmitatem cum illarum natura! Scilicet non tam pecudes sunt ut non malint uel fragiliorem multo: q̄ nunc est: dummodo humanā: q̄ illam irrationabilē firmitatem. Sed uidelicet prudentes uiri: neq; hominis rationem uolunt cum fragilitate: neq; mutorum firmitate; sine ratione. Quod nihil est tam repugnās tāq; cōtrariū q̄ unūqd' q; animal: aut ratio instruat necesse est: aut cōditio nature. Si naturalibus munimentis instruat: superuacua ratio est! Quid enī excogitabit: quid faciet: quid molietur! Aut in quo lumen illud ingenū ostendet: cū ea que possunt esse rationis: ultro natura cōcedat! Si autem ratione sit p̄ditum: quid opus erit sepimentis corporis: cū semel cōcessa ratio nature munus possit implere! Que quidem tantum ualet ad ornādum tuendumq; hominem ut nihil potuerit maius ac melius a deo dari. Deniq; cum & corporis non magni homo: & exiguarum uiriū: & ualitudinis sic infirmę: tamen qm̄ id quod est maius accepit: & instructior est ceteris animalibus & ornatior. Nam cum fragilis imbecillusq; nascatur: tamē & a mutis omnibus tut⁹ est: & ea omnia que firmiora nascuntur: etiam si uim celi fortiter patiunt: ab homine tñ tuta esse nō possunt. Ita fit ut plus homini cōferat ratio: q̄ natura mutis: quonia; in illis neq; magnitudo uiriū: neq; firmitas

corporis efficere pōt: quo min⁹ aut opprimant a nobis: aut nīc
sbiēcta sint ptāti. Pōt ne igit aliqs cum uideat etiā boues: uaccas
aut equos cū immanissimis corporib⁹ ac uirib⁹ seruire homini:
queri de opifice reꝝ deo: qꝫ modicas uires qꝫ paruū corp⁹ accepe
rit: nec bñficia ī se diuina p merito estimat: qd ē īgrati: aut ueri⁹
loquar ī sani! Meli⁹ igit Plato ut bos credo īgros refelleret natu
rē grās egit: qꝫ hō nat⁹ eēt. Qd & ipm qle fit nō ē h⁹ materiē pō
derare. Quāto meli⁹ & sani⁹ q sensit cōditōe; hoīs eē meliorē: q
isti q se pecudes natos eē maluerūt. Quos si de⁹ in ea forte cōuer
terit aīalia: quoꝝ sortē pꝫferūt suꝫ: iā pfecto cupiant remigrare
magnisq; clamoribus conditionem pristinam flagitent: qꝫ non
est tanti robur ac firmitas corporis: ut officio linguꝫ careas: aut
auiū p aerē libera discursatio ut manib⁹ indigeas. Plus enī man⁹
pstat: q leuitas pēnaꝝ: pl⁹ lingua q toti⁹ corpis fortitudo. Quꝫ
igitur amentia est ea pꝫferre: quꝫ si data sint: accipere detrectes!

Capi. iij. Cōtra epicuros cōquerētes hoīes morbis & imma
tūrē morti subiectos.

Idē querunt hoīes morbis & imaturē morti eē subiectus.

Indignant uidelicet nō deos se eē natos. Minime inqūt: ī
ex hoc ostēdim⁹ hoīes nulla puidētia esse factū: qd aliter fieri de
buit. Quid si ostēdero id ipm magna rōe pūisū esse: ut a mor
bis uexari posset: & uita sua ī medio cursus sui spacio rūperet!
Cū enī de⁹ aīal qd fecerat sua spōte ad mortē trālire cognouiss;:
ut mortē ipa; quꝫ est dissolutio naturꝫ capere poss;: dedit ei fra
gilitatē: quꝫ morti aditū ad dissoluendū aīal inueniret. Nā si ei⁹
roboris fieret: ut ad eū morbus & egritudo adire nō posset: ne
mors quidem posset qm mors sequela morborū est. Immatura
uero mors quomodo abesset ab eo: cui esset constituta natura!
Nempe nullum hominem mori uolunt nisi cū centesimū etatis
compleuerit annum. Quomodo illis in tanta repugnantia rerū
ratio poterit constare! Vt enim ante annos centum mori quisq;
non possit: aliquid illi roboris: quod sit immortale tribuendū
est. Quo cōcesso: necesse est conditionē mortis excludi. Id aut
ipsum cuiusmodi potest esse: quod hominem cōtra morbos &
ictus extraneos: solidum atq; inexpugnabilē faciat! Cum enim
constet ex ossibus & neruis: & uisceribus & sanguine: qd horū

potest esse tam firmū: ut fragilitatē repellat ac mortē! Ut igit̄ ho-
mo indissolubilis sit ante illud tempus: quod illi putāt oportuif
se cōstitui: ex qua ei materia corpus attribuāt! Fragilia sūt omnia
quę uideri ac tangi possūt. Superst: ut aliquid ex cęlo petant: quo-
niam in terra nihil est: quod nō sit infirmus. Cum ergo sic homo
formandus esset a deo: ut mortalis esset: aliquādo & p seipsum
mobilis semp res ipa exigebat: ut terreno & fragili corpore finge-
ret. Necesse est igitur: ut mortē recipiat quādolibet: quoniā cor-
poralis. Corpus enī quodlibet solubile atq; mortale est. Stultissi-
mi ergo sunt qui de morte imatura querunt: quoniā nature cōdi-
tio locū illi facit: Ita cōsequēs erit ut morbis quoq; subiectus sit.
Neq; enī patit̄ natura: ut abesse possit infirmitas ab eo corpe: qđ
iccirco nō solidū firmūq; natū est: ut aliquādo soluēdū sit. Sed
putemus fieri posse quēadmodū uolūt ut homo non ea cōditiōe
nascat: qua morbo mortue subiectus sit: nisi peracto ętatis sue
spacio ad ultimā processerit senectutē. Nō igit̄ uidēt si ita sit cō-
stitutū quid sequat: homini utiq; certo tempore mori nullo mō
posse sed si prohiberi ab altero uictu potest: mori poterit. Res
igitur exigit: ut homini: qui ante certū diē mori nō potest: ciboꝝ
alimentis q̄a subtrahi possūt opus non sit: si opus cibo nō erit: iā
non homo ille: sed deus fiet. Ergo ut superius dixi: qui de fragili-
tate hominis querūt: quod id potissimū querūt qđ nō immorta-
les sempiterniq; sint nati. Nemo enī nisi senex mori debet. Nēpe
ideo mori debet: quia deus non est. Atqui mortalitas non potest
cum immortalitate coniungi. Si enī mortalis est in senectute im-
mortalis esse in adolescētia nō potest. Nec est ab eo cōditio mor-
tis aliena: qui quādoq; moriturus est: nec ulla immortalitas est cui
sit terminus cōstitutus. Ita fit: ut & immortalitas exclusa imperpe-
tum: & ad tēpus recepta mortalitas: hominē cōstituat in ea condi-
tione: ut sit in qualibet ętate mortalis. Quadrat igit̄ necessitas un-
diq;: nec debuisse aliter nec fas fuisse: sed isti rationē sequētū nō
uidēt: q̄a semel errauerūt in ipsa summa. Exclusa enī de rebus hu-
manis diuina puidencia: necessario sequebat: ut omnia sua spōte
sint nata. Hinc inuenerūt illas minorū seminū plagas: & cōcur-
siones fortuitas: quia rerū originem nō uidebant. In quas se angu-
stias cū cōiecissent: iam cogebat eos necessitas existimare animas
cū corporibus nasci: & item cū corporibus extinguī. Assūperāt

enī nihil fieri mente diuina: quod ipsū nō aliter pbare poterant: q̄
si ostenderent esse aliq̄ in q̄bus uideret̄ p̄uidēt̄ ratio claudicare.
Reprehenderūt igit̄ ea: in quibus uel maxime diuinitatē suā: p̄ui
dentia mirabiliter expressit: ut illa quę retuli de morbis & imatu
ra morte cū debuerint cogitare: his assūptis quę necessario seque
rent̄. Sequūt̄ autē illa: quę dixi. si morbū nō reciperēt: neq; tectis:
neq; uestibus indigerēt. Quid enī nentos: aut hymbres: aut frigo
ra metueret: quorū uis in eo est: ut morbos afferāt: Iccirco enī acce
pit sapientiā: ut aduersus nocētia fragilitatē suā muniat. Sequitur
necesse est: ut quoniā retinēde rationis causa morbos capit: etiam
mortē semp accipiat: q̄a his ad quem mors nō uenit: firmus sit ne
cesse est. Infirmitas autē habet in se mortis cōditionem. Firmitas
uero ubi fuerit: nec senectus locū potest habere: nec mors q̄ seq̄
senectutē. Pręterea si mors certę cōstituta esset etati: fieret homo
insolētissimus: & humanitate omni carēt. Nā fere iura omnia hu
manitatis: q̄bus inter nos cohęrem⁹ ex metu & cōsciētia fragilita
tis oriunt̄. Deniq; imbecilliora & timidiora quęq; animalia con
gregant̄: ut quoniā uirib⁹ tueri se nequeūt: multitudine tueantur.
Fortiora uo solitudīes appetūt quoniā robore uiribusq; cōfidūt
Homo quoq; si eodē mō habēt ad ppulsanda picula suppetēs ro
bur: nec ullius alterius auxilio indigeret: q̄ societas esset: q̄ reueren
tia int̄ se: quis ordo: quęue ratio: q̄ humanitas: Aut quid esset de
teri⁹ homine: qd efferacius: qd imani⁹: Sed quoniā imbecillis est
nec p̄ se pōt sine hoīe uiuē: societatem appetit: ut uita cōmunis &
ornatior fiat & tutior. Vides igit̄ oēm hoīs rationē in eo maxie
stare: q̄ nud⁹ fragilisq; nascit̄: q̄ morbis afficit̄: q̄ imatura morte
mulctat̄. Quę si homini detrahāt: rationē quoq; ac sapientiā de
trahi necesse est. Sed nimis diu de rebus apertis disputo: cū sit liq
dum: nihil sine prouidētia nec factum esse unq̄: nec fieri potuisse.
De cui⁹ opibus uniuersis si nūc libeat disputare p̄ ordinē infinita
materia est. Sed ego de uno corpe hoīs tātū institui dicere ut ī eo
diuine p̄uidēt̄ potestatē quāta fuerit: ostendā: his dūtaxat in re
bus: quę sūt cōprehensibiles & apertę. Nā illa quę sūt animi: nec
subijci oculis nec cōprehendi queūt. Nunc de ipso uase hominis
loquimur quod uidemus.

Capitulum. v. De differentia creationis animalū bruto
rum & hominis fm corpus.

N principio cum deus fingeret animalia: noluit ea in rotun-
dam formę speciē conglobare atq; colligere: ut & moueri
ad ambulandū: & flectere se in quālibet partē facile possent: sed
ex ipsa corporis sūma produxit caput. Itē produxit mēbra q̄da;
longius: que uocant̄ pedes: ut alternis motibus solo fixa p̄duce-
rent animal quo mens tulisset: aut quo petendi cibi necessitas puo-
casset. Ex ipso autē uasculo corporis quatuor fecit extantia bina
posterius: que sūt ī omnibus pedes. Item bina capiti & collo p̄-
xima: que uarios animātibus usus p̄bēt. In pecudibus enī ac f̄ris
sunt posterioribus pedes similes. In homine autē manus: que nō
ad ambulandū: sed ad faciendū temperādūq; sūt natę. Est & ter-
tium genus: in quo priora illa neq; pedes: neq; manus sūt: sed alic;
in quibus pennę per ordinē fixę uolādi exhibēt ulū. Ita una fictio
diuersas species & usus habet. Atq; ut ipsam corporis crassitudi-
nem firmiter cōprehenderet: maioribus & breuibus ossibus inui-
cem colligatis: quasi carinā compegit: quā nos dicimus spinam.
Eamq; noluit ex uno perpetuoq; ossē formare: ne gradiendi: fle-
ctendiq; se facultatē animal nō habēt. Ex eius parte quasi media:
costas id est transuersa & plana ossa porrexit in diuersū: quibus
clementer curuatis: & in se uelut in circulū pene cōductis: interna
uiscera contegant̄: ut ea que mollia & minus ualida fieri op̄erat:
illius solidę etatis amplexu possent esse munita. In sūma v̄o con-
structiōis eius quā similit̄ nauis carinę diximus: caput collocauit:
in quo esset regimen totius animantis. Datumq; illi hoc nomē est
Vt quidē Varro ad Ciceronē scribit: q; hinc capiant initium sen-
sus ac nerui. Ea uero que diximus de corpore uel ambulandi: uel
faciendi: uel uolādi causa esse producta: neq; nimiū longius pro-
pter celerem mobilitatē neq; nimiū breuibus p̄pter firmitatē: sed
& paucis & magnis ossibus constare uoluit. Aut enī bina sūt ut ī
homine aut qua terna: ut in quadrupede: que tamē nō fecit solida
ne in gradiendo pigritia & grauitas retardaret: sed cauata & ad
uigorē corporis conseruandū medullis intrinsecus plena eaq; rur-
sus nō equaliter porrecta finiuit: sed sūmas eorū partes crassiori-
bus nodis cōglobauit: ut & substringi neruis facili⁹ & uerti tuti⁹
possent undē sūt uertibula noiata. Eos nodos firmit̄ solidatos le-
ui quodā operculo texit: quod dicit̄ cartilago scilic; ut sine atritu
& sine sensu doloris aliquo flecterent̄: eosdem tamē nō in unum

modū informauit. Alios enī fecit simplices & in orbē rotundos in his duntaxat articulis: in quibus moueri mēbra in omnes partes oportebat ut in scapulis: quoniā manus utrūlibet agitari & cōtorqueri necessariū est. Alios autē latos & æquales & in unā ptē rotundos: & ī his utiq; locis ubi tm̄modo curuari mēbra ī omnes ptes oportebat: ut in genibus: & in cubitis: & in manibus ipsīs. Nam sicut manus ex eo loco unde oriū̄ a corpore ubiq; uersus moueri speciosū simul & utile fuit: sic p̄fecto si h̄ idē etiā cubitis accideret: & supuacuuus esset eiusmodi motus & turpis. Iam enī manus amissa dignitate quā nūc habet: mobilitate nimia p̄muscidis similis mirabiliter uideret: essetq; homo plane anguiman⁹. Quod genus in illa īmanissima belua mirabiliter effectū est. Deus enī q̄ p̄uidentiā & potestātē suā multarū rerū mirabili uarietate uoluit ostendere: quoniā caput ei⁹ animalis nō tā lōge porrexit: ut trāposset ore contingē: quod erat futurū horribile atq; tetrū: & quia os ipsū profusis dentibus sic armauerat: ut etiam si cōtingeret pascendi tamē facultatē dentes adimerent. Produxit inter eos a summa frōte molle ac flexibile membrū: quo prendere: quo tenē qd̄libet posset: ut rationem uictus capiendi uel dentium prominens magnitudo: uel ceruicis breuitas non impediret.

Capitulum. vi. Contra Epicurū: qui ex atomis fortuito coucurrentibus compactū fabricatūq; hominē disputauit.

Non possum hoc loco teneri: quo minus Epicuri stulticiam coarguā. Illius enī sūt omnia: quę delirat Lucretius. Qui ut ostenderet animalia non artificio aliquo diuinę mentis: sed ut solet fortuito esse nata: dixit in principio mūdi alias quas dā innumerabiles animātes miranda specie & magnitudine fuisse natas: sed eas permanere nō potuisse q̄ illas aut sumendi cibi facultas: aut coeundi generandiq; ratio defecisset. Videlicet ut & atomis suis locū faceret p̄ infinitū & mane uolitātib⁹ diuinā p̄uidentiā uoluit excludere. Sed cū uideret in omnibus: quę spirant: mirabilē p̄uidentię inesse rationē: quod malū uanitatis erat dicē fuisse animalia prodigiosa in quibus ratio cessasset. Quoniā igit̄ omnia quę uidemus cum ratione nata sunt: id enim ipsum nasci efficere nisi ratio non potest: manifestum est nihil omnino rationis expers

potuisse generari. Ante enī prouisū est in singulis q̄busq̄; fingen-
dis quatenus & ministerio mēbrorū ad necessaria uitę uterē: &
quatenus adiugatis corpibus elata soboles: uniuersas generatim
cōseruaret animātes. Nā si peritus architectus cū magnū aliquod
ēdificiū facere cōstituit: primo omniū cogitat quę sūma p̄fecti
ēdificij futura sit: & ante emetiatur quē locū leue p̄odus expectet
ubi magni operis statura sit moles: quę colūnarū interualla: q̄ aut
ubi aquarū cadētū decursus & exitus & receptacula. Hoc inquā
prius pręuidet: ut quęcunq̄; sunt p̄fecto operi iam necessaria: cū
ipsis fundamentis pariter ordinat. Cum deum quis q̄ putet in ma-
chinandis animab⁹ nō ante prouidisse: quę ad uiuendū necessaria
essent: q̄ ipsam uitā daret. Quę utiq̄; cōstare nō possent: nisi pri⁹
effecta essent q̄bus constat. Videbat igit̄ Epicurus in corporib⁹
animaliū diuinę rationis solertiā: sed ut efficeret quod ante impru-
denter assumpserat: adiecit aliud deliramētū superiori congruēs
Dixit enī neq̄; oculos ad uidendū esse natos: neq̄; aures ad audien-
dum: neq̄; pedes ad ambulādū: quoniā mēbra hęc prius nata sūt:
q̄ esset usus uidendi: & audiēdi: & ambulādi: sed horū omniū
officia ex natis extitisse. Vereor ne huiusmodi portēta & ridicu-
la refutare: nō minus ineptū esse uideat. Sed libet ineptire: quoniā
cum inepto agimus: ne se ille nimis argutum putet. Quid ais Epi-
cure? Non sūt ad uidendū oculi nati? Cur igitur uidēt? Postea in-
quit usus eorū apparuit. Videndi ergo causa nati sunt: siquidem
nihil possunt aliud q̄ uidere. Itē mēbra cętera: cuius rei causa nata
sunt ipse usus ostendit. Qui utiq̄; nullo modo posset existere: ni-
si essent membra omnia: tam ordinata tam prouidēter effecta ut
usum possent habere. Quid si enī dicas aues non ad uolandū esse
natas: neq̄; feras ad seq̄uendum: neq̄; pisces ad natandum neq̄; ho-
mines ad sapiendum: cum appareat ei naturę officioq̄; seruire ani-
mantes: ad quod est quęq̄; generata: Sed uidelicet qui sūmā ipsaz
ueritatis amisit: semper erret necesse est. Si enī non prouidētia sed
fortuitis atq̄; hominum concursionibus nascuntur omnia: cur nūq̄;
fortuito accidit sic coire illa principia: ut efficerent animal eiū-
modi: quod naribus potius audiret: aut odoraret oculis: auribus
cerneret. Si enim primordia nullum genus positionis in expertū;
relinquunt: oportuit eiusmodi quotidie monstra generari in qui-
bus & mēbroꝝ ordo p̄p̄osterus: & usus longe diuersus existēt

Cum uero uniuersa genera & uniuersa quoq; mēbra: leges suas & ordines & usus sibi attributos tueāt: manifestū est nihil fortuito esse factū: quoniā diuinę rationis dispositio ppetua seruat. Vex alias refellem? Epicurū nūc de puidētia ut coepimus differam?

Capitulum. vii. De dei prouidentia circa uniuersalē hominis fabricam.

Eus igitē solidamēta corporis: quę ossa dicunt: no data & adiuncta inuicem neruis alligauit atq; constrinxit. Quibus mens si excurrere aut resistere uelit: tanq̄ retinaculis uteret & qdē nullo labore nulloq; conatu: sed minimo nutu toti⁹ coporis molem temperaret ac flecteret. Hęc autē uiscerib⁹ operuit: ut quęcūq; locū decebat: ut quę solida ossa conclusa regerent. Itē uisceribus ipsis uenas admiscuit: quasi riuos p corp⁹ omne diuisos p quas discurrens humor & sanguis: uniuersa mēbra succis uitalibus irrigaret: & ea uiscera formata in eū modū: q unicuiq; generi ac loco apt⁹ fuerit: supiecta pelle cōtextit. Quā uel sola pulchritudine decorauit: uel setis adoperuit uel squamis muniuit: uel plumis insignibus adornauit. Illud uero cōmentū dei mirabile: quod una dispositio & unus habitus innumerabiles animantiū perferat uarietates. Nam in omnibus fere quę spirant: eadem series & ordo mēbrorum est. Primū enī caput & hui⁹ annexa ceruix. Item collo pectus adiūctū: & ex eo prominentes armi: ad hęc pectori uent. Item uētri subnexa genitalia. Ultimo loco femora pedesq;. Nec solum membra suū tenorē: ac situm in omnibus seruat: sed etiam partes mēbrorum. Nam in uno capite ipso certā sedem possidēt aures: certam oculi: nares item: os quoq; & in ore dentes & lingua. Quę omnia cum sint eadem in omnibus animantibus: tamen in finita & multiplex diuersitas figuratorum est: q; ea quę dixi: aut productiora: aut contractiora liniamentis uarię differentibus cōprebēsa sunt. Quid illud: nonne diuinum quod in tanta uiuentium multitudine: unumquodq; animal in suo genere & specie pulcherrimum est? Vt si quid uicissim de altero in alterum transferatur: nihil impeditius ad utilitatem: nihil deformius ad aspectum uideri necesse sit. Vt si eliphāto ceruicē prolixam tribuas aut camelo breuem: uel si serpentibus pedes: aut pilos addas in quibus porrecti equaliter: corporis longitudo nihil aliud exhibeat

nisi ut maculis terga distincti & squamarū leuitate suffulti in lu-
bricos tractus sinuosos flexibus laberent. In quadrupedibus autē
idem opifex contextum spinę: aut sūmo capite deductū: longi⁹
extra corpus eduxit: & acuminauit in caudā: ut obscōenę corpis
partes: uel ppter foeditatē tegerent: uel ppter teneritudinē muni-
rent nt animalia quędam minuta: & nocentia: motus eius arcerēt
a corpore. Quod membrū si detrabas imperfectū fit animal ac de-
bile. Vbi autē ratio & manus est: tamē nō est id necessarium q̄ in-
dumentū pilorū. Adeo in iuo quoq; genere aptissime cōgruunt
ut neq; nudo quadrupede: neq; homine tecto excogitari quicq;
turpius possit. Cum tamen ipsa nuditas hominū mire ad pulchri-
tudinē ualeat nō tamē etiā capiti cōgruebat. Texit ergo illud pilo
Et quia in summo futurū erat: quasi sūmū edificiū culmē ornauit
Qui ornatus non est in orbem coactus: aut in figuram pilei teref-
factus: ne quibusdam partibus nudis esset informis: sed alibi in-
fusus: alibi retractus: pro cuiuslibet loci decencia. Frons ergo ual-
lata per circuitum: & a temporibus effusi ante aures capilli & eaz;
sumę partes in coronę modum cinctę: & occipitium omne cō-
tectum: speciem miri decoris ostentat. Iam barbe ratio incredibi-
le est: quantum conferat ad dignoscendam corporum maturitatē
uel ad differentiam sexus: uel ad decorem uirilitalis ac roboris:
ut uideatur omnino non constatura fuisse totius operis ratio: si
quicq; aliter esset effectum.

Capitulū. viij. De forma hominis & omniū membrorū
habitudine: sed specialiter de auribus & oculis.

Vnc rationem totius hominis ostendam: singulorūq; mē-
brorum: quę in corpore aperta: aut operta sunt: utilitates &
habitus explicabo. Cum igit statuisset deus ex omnibus animali-
bus solum hominē facere cęlestę & cętera uniuersa terręna. Hūc
ad cęli contemplationem rigidum erexit: bipedemq; constituit
scilicet ut eadem spectaret unde illi origo est. Illa uero depressit
ad terram: ut quia nulla his immortalitatis expectatio est: toto
corpore in humum proiecta: neutri pabuloq; seruirent. Hominis
itaq; solius recta ratio: & sublimis status: & uultus deo patri cō-
munis ac proximus: orginez suam fictoremq; testat. Eius prope

diuina mens: quia nō tm̄ animatiū quę sunt in terra sed etiam sui
corporis est sortita dominatū: i summo capite collocata tanq̄ in
arce sublimis speculatur omnia: & contuet̄. Hanc eius aulam de⁹
non obductam porrectamq; formauit: ut in mutis animalibus: s;̄
orbi & globo similem: q; orbis rotunditas perfectę rationis est
ac figurę. Eo igitur mens: & ignis ille diuinus tanq̄ celo regitur.
Cuius cum summū fastigiū naturali ueste texisset priorem ptem
quę dicitur facies necessarijs membroru; ministerijs: & instruxit
pariter & ornauit. Ac primū oculorum orbis concauis forami-
bus conclusit: a quo foratu frontem nominatam Varro existima-
uit: & eos neq; minus neq; amplius q̄ duos esse uoluit: q; ad spe-
ciem nullus est pfectior numerus q̄ duorum: sicut & aures duas
quarum duplicitas incredibile est quātam pulchritudinē pferat
q; tum pars utraq; similitudine ornata est: tum ut uenientes altrin-
secus uoces facilius colligant̄. Nam & forma ipsa mirandumim-
modum ficta: q; earum foramina uoluit esse nuda & inobsepta:
quod & minus decoru; & minus utile fuisset: quoniā simpliciū;
cauernarum angustias preteruolare uox posset & spergi: nisi per-
ceptam per cauos sinus: & repercussu retentam foramina ipsa con-
ueberent: illis similia uasculis: qbus impositis solent angustiora
uasa compleri. Eas igitur aures quibus est inductum nomen a uo-
cibus hauriendis. Vnde Virgilius. Vocemq; his auribus hausi
quia uocem ipsam greci ακουη uocant ab auditu per immutatio-
nem litterę: aures uelut audes sūt nominatę. Noluit deus artifex
mollibus pelliculis informare quę pulchritudinē demerēt: pendu-
las atq; flectentes: neq; duris ac solidis ossibus: ne ad usum inha-
biles essent: imobiles ac rigentes: sed q; esset horū mediū excogi-
tauit: ut eas cartilago mollior alligaret: & habēt aptā simul & fle-
xibilem firmitatē. In his audiendi tm̄ officiū constitutū est: sicut
in oculis uidendi. Quorū p̄cipue inexplicabilis est: ac mira sub-
tilitas: quia eorum orbis geminarum similitudinē pferentes ab
ea parte qua uidendū fuit: membranīs perlucentibus textit: ut ima-
gines rerum contrapositarū tanq̄ in speculo refulgentes: ad sensū
intimum penetrarent. Per eas igitur membranas sensus ille qui di-
citur mens ea: quę sunt foris transpicit: ne forte existimes: aut ima-
ginum incurfione nos cernere: ut philosophi dixerunt: quoniam
uidendi officium in eo debet esse quod uidet non in eo quod

uidetur: aut intentōe aeris cū acie: aut effusione radiorū quonia;
si ita esset: radiū quē oculis aduertim⁹ uiderem⁹ donec intentus
aer cū acie, aut effusi radij ad id qđ uidendū esset puenirēt. Cum
autē uideam⁹ eodē momento tēporis plerūq; uero aliud agētes:
nihilomin⁹ tamē uniuersa quę cōtra sunt posita intueamur. Ve-
rius & manifesti⁹ est mentē esse: quę p oculos ea quę sunt oppo-
sita trāspiciat: qđ p fenestras lucente uitro: aut speculari lapide ob-
ductas. Et idcirco mēs & uoluntas ex oculis sepe dinoscit. Qđ
qđem ut refelleret Lucretius: ineptissimo usus est argumento. Si
enim mens inquit p oculos uidet: erutis & effossis oculis magis
uideret quoniā euulse cū postib⁹ fores: plus inferūt luminis: qđ si
fuerint obductę. Nimir⁹ ipsi uel poti⁹ Epicuro qui eū docuit: ef-
fossi oculi erāt ne uiderēt effutos orbes: & ruptas oculoꝝ fibras:
& fluentē p uenas sanguinē & crescentes & uulneribus carnes: &
obductas ad ultimū. Cicatrices nihil posse lucis admittere: nisi
forte oculos narib⁹ similes nasci uolebat: ut non tam oculis qđ fo-
raminib⁹ cernerem⁹: quo nihil ad speciem fedius: ad uisū inuti-
lius fieri potest. Quātulū enim uidere possemus: si mens ab inti-
mis penetrabilib⁹ capitis p exiguas cauernarū rimulas attēderet:
ut si quis uellet trāspicere p cicutā: non plus profecto cernat qđ ci-
cutę ipsius capacitas cōprehendat. Itaq; ad uidēdū mēbris poti-
us in orbem cōglobatis opus fuit ut uisus in latum spargeret: &
quę in primiori facie adhererēt: ut libere possint omnia cōtueri.
Ergo ineffabilis diuinę prouidētię uirtus fecit duos simillimos
orbes: eosq; ita deuinxit: ut non totū cōuertit: sed moueri tamen
ac flecti cū modo possent. Orbes autē ipos humoris puri ac liq-
di plenos esse uoluit: ī quoꝝ media pte scintillę luminū cōcluse
tenerentur: quas pupillas nuncupamus: in qbus puris ac subtilib⁹
cernendi sensus ac ratio continetur. Per eos igitur orbes seipsam
mens intendit ut uideat: miraq; ratione in unum miscetur: & cō-
iungitur amborū luminum uisus.

Capi. ix. Contra eos qui sensus falsos esse contendunt.

Ibet hoc loco illorū reprehēdere uanitate; qui dum uolūt
ostēdere sensus falsos esse: multa colligūt in quibus oculi
fallant inter quę illud etiā qđ furiosis & ebrjjs: omnia duplicia

uideat. Quasi uero ei⁹ erroris obscura sit cā. Ideo enī fit q̄ duo sūt oculi. S; q̄o id fiat accipe. Visus oculoꝝ intētōne animi cōstat. Itaq; qm̄ mens (ut supra dictū est) oculis tanq̄ fenestris utit: nō tantū hoc ebrīis aut inīanis accidit: s; etiā sanis & sobrijs. Nā si aliqd nimis p̄pius admoueas duplex uidebit. Certū est enī in teruallū ac spaciū: quo acies oculoꝝ coit. Itē si retrorsum auoces animū: q̄si ad cogitādū: & intētione mētis relaxes: cū acies oculi utriusq; deducit: tūc singuli uidere incipiūt sepatim. Si autem rursus itēderis: acieq; direxeris: coitū unū q̄cqd duplex uidebat. Quid ergo miꝝ si mēs ueneno ac potētia uini dissoluta dirigere se nō pōt ad uidēdū: sicut nec pedes q̄dē ad ambulādū neruis stupefcētibus debiles: aut si uis furoris in cerebrū sc̄uiēs cōcordiam disiūgit oculoꝝ? Quod adeo uerū est: ut luscis hominibus: si aut in sani aut ebrīj fiant: nullo mō possit accidere ut aliqd duplex uideat. Quare si ratio apparet cur oculi fallunt: manifestum est nō esse falsos sensus: q̄ aut nō fallunt: si sint puri & itegri: aut si fallunt: mēs tamē nō fallit quē illorum nouit errorem.

Capi. x. Ad oculoꝝ fabricā redit & oīū mēbroꝝ habitudinē s; spēaliter quē usq; ad uentrē p̄ cutē apparēt.

Ed nos ad dei opa reuertamur. Vt igitur oculi munitiores essent ab iniuria: eos cilioꝝ tegmib⁹ oculuit: unde oculos dictos eē Varroni placet. Nā & ipse palpebrę qb⁹ mobilitas in est: palpitatio uocabulū tribuit: pilis ī ordīe stātib⁹ uallatę septū oculis decētissimū p̄bent. Quaz; mot⁹ assiduus incōprehēsbili celeritate cōcurrēs: & uidēdi tenorē nō īpedit: & reficit obtutum Acies enī idest mēbrana illa plucēs: quā sicari & obarescere non oportet: nisi humore assiduo terfa pure niteat obsolescit. Quid ipa supciliōrū fastigia pilis breuib⁹ adornata? Nonne q̄si aggeribus: & munimētū oculis ne qd supne incidat: & speciē limi p̄stant? Ex quoꝝ cōfinio nasus exoriēs: & ueluti equali porrectus iugo: utrāq; acie simul & discernit & munit. Inferi⁹ quoq; genarū nō indecēs tumor: in similitudinē colliū leniter exurgens: ab omni pte oculos efficit tutiores: puifumq; est ab artifice sūmo: ut si qs forte uehemētior ictus extiterit: eminētib⁹ repellat. Nasū uero p̄ superior usq; ad mediū solida formata est. Inferior autē

cartaligine adhaeret mollita: ut ad usum digitorum possit esse tractabilis. In hoc autem quavis simplici membro tria sunt officia constituta. Vnum ducendi spiritus. Alterum capiendi odoris. Tercium ut per eius cavernas purgantia cerebri defluant. Quas imple deus: quod mirabili: quod diuina ratione molitur est: ut tamen hiat ipse nasi oris speciem non deformaret: quod erat plane futurum si simplex foramen pateret. At id uelut pariete per medium ducto intersepsit atque diuisit: fecitque ipsa duplicitate pulcherrimum. Ex quo intelligimus quantum dualis numerus una & simplici compage solidatur ad rerum ualeat perfectionem. Nam cum sit corpus unum: tamen totum ex simplicibus membris consistere non poterat nisi ut essent partes uel dexterae: uel sinistrae. Itaque ut pedes duo: & item manus: non tantum ad utilitatem aliquam: usumque uel gradiendi uel faciendi ualent: sed & habitum decorumque admirabilem conferunt: sic in capite quod totius diuini operis quasi culmen est: & auditus in duas aures: & uisus in duas acies: & odoratio in duas nares a summo artifice diuisa est: quia cerebrum in quo sentiendi ratio est quis sit unum: tamen in duas partes membrana interueniente discretum est: sed & cor quod sapientiae domicilium uidetur: licet sit unum: duos tamen intrinsecus sinus habet: quibus fontes uui sanguinis continentur: septo intercedente diuisi: ut sicut in ipso mundo summa rerum uel de simplici duplex: uel de duplici simplex: & gubernat & continet totum: ita in corpore de duobus uersa compacta indissociabilem pretulerent unitatem. Oris quoque species & rictus ex transuerso patefactus: quod utilis: quod decem sit enarrari non potest: cuius usus in duobus constat officiis sumendi uictus & eloquendi. Lingua intus inclusa: quae uocem motibus suis in uerba discernit: & est interpretis animi. Nec tamen sola potest per se eloquendi munus implere: nisi acumen suum palato illiserit: nisi adiuta uel offensione dentium: uel compressione labiorum dentes tamen plus conferunt ad loquendum. Nam & infantes non ante incipiunt fari: quam dentes habuerint: & senes amissis dentibus ita balbutiunt: ut ad infantiam reuoluti denuo esse audiantur. Sed haec ad hominem solum pertinent: aut ad aues in quibus acuminata & uibrata certis motibus lingua innumerabiles cantuum flexiones & sonorum uarios modos exprimit. Habet praeterea & aliud officium: quo in omnibus: sed tamen solum in mutis utitur: quod contritos & commolitos dentibus cibos colligit: & conglobatos uis sua

deprimit & trāsmittit ad uentrē. Itaq; Varro a ligando cibo pu-
tat lingue nomen impositū. Bestias etiā potu adiuuat: protenta
enim cauataq; hauriūt aquā: eāq; cōprehēsa; lingue sinu: ne tardi-
tate ac mora effluat: ad palatu; celeri mobilitate complodūt. Hęc
itaq; palati cōcauo tāq; testudine tegit: eāq; dentiū ordine septis
de⁹ q̄li muro circūuallauit: dentes autē ipsos ne nudi ac restricti
magis horrore q̄ ornamēto essent gingiuis mollib⁹: que a gignē
dis dētib⁹ nominant: ac deinde labioꝝ tegminibus honestauit.
Quoꝝ duricies sicut in molari lapide maior est & asperior q̄ in
ceteris ossibus: ut ad cōterēdos cibos pabulūq; sufficerēt. Labra
ipsa que q̄si antea cohērebāt q̄ decēter intercidit: quorū superius
sib ipa medietate nariū lacuna q̄da; leui q̄si ualle signauit: inferi⁹
honestatis gratia foras molliter explicauit. Nam qd̄ attinet ad sa-
porē capiendū fallit q̄squis hūc sensum palato inesse arbitratur
Lingua est enim qua sapores sentiunt: nec tamē tota. Nam partes
eius que sunt ab utroq; latere teneriores: saporē subtilissimis sen-
sibus trahūt. Et cū neq; ex cibo quicq; neq; ex potione minuatur
tamē inenarrabili modo penetrat ad sensum sapor eadeꝝ ratione:
qua nihil de quacunque materia odoris decepit: cetera q̄ decora
uix exprimi potest. Deductum clementer a genis mentum & ita
inferius conclusum: ut acumen eius extremum signare uideatur
leniter impressa diuisio. Rigidum ac teres collum scapule uelut
mollibus iugis a ceruice dimissē: ualida & substricta neruis ad
fortitudinem brachia insignis toris extintum: lacertorum ingēs
robur utilis ac decens flexura cubitorum. Quid dicam de mani-
bus rationis ac sapientiē ministris! Quas solertissim⁹ artifex pla-
no ac modice cōcauo sinu fictas: ut siquid tenēdum sit apte pos-
sit incidere in digitos terminauit: in qbus difficile est expedire
utrū ne species an utilitas maior sit. Na; & numerus pfectus ac
plenus: & ordo: ac gradus decentissimus: & articularū parium
curuatura flexibilis: & forma unguiū rotunda concauis tegmini-
bus digitorū: fastigia cōprehēdēs atq; firmās ne mollitudo car-
nis intenēdo cederet: magnū prēbet ornatū. Illud uero ad usum
miris modis habile: q̄ unus a ceteris separat⁹ cū ipsa manu orit:
& in diuersū maturius finditur: q̄ se uelut obuiū ceteris prēbēs
oēm tenendi faciēdiq; rōem: uel solus uel p̄cipue possidet tanq̄
rector ōniū atq; moderator. Vnde etiā pollicis nomē accepit: q̄

ui & potestate in ceteros polleat. Duos quidē articulos extantes
habet nō ut alij trinos: sed unus ad manus carnē nectitē pulchritu-
dinis gratia. Si enī fuisset trib⁹ articulis & ipse discretus foeda &
indecora species ademisset manib⁹ honestatē. Nā pectoris latitu-
do sublimis: & exposita oculis mirabilē prę se fert habitus sui di-
gnitatē. Cui⁹ hęc causa est q̄ uidet̄ hominē solū deus: ueluti supi-
nū formasse. Nā fere nullū animal iacere intergū pōt: mutas autē
animātes q̄si alio lateri iacentes finxisse atq; ad terrā cōpressisse
Iccirco illis angustū pectus & ab aspectu remotū: & ad terrā uer-
sus abiectū: hoīs autē patēs & rectū quia plenū rationis a cęlo da-
tū humile aut indecens esse nō debuit. Papillę quoq; leuiter emi-
nentes: & fusioribus: ac paruis orbib⁹ coronatę: non nihil addūt
uenustatis foeminis ad alendos foetus datę marib⁹ ad solū dec⁹:
ne informe pectus & quasi inutile uideret̄. Huic subdita est plani-
cies uentris: quā mediā fere umblicus nō indecenti nota signat ad
hoc factus: ut eū foetus dū ē in utero nutriat̄.

Cap. xi. De uisceribus & intestinis usq; ad mēbra genitalia.

Equitur necessario ut de internis quoq; uisceribus dicē inci-
piā: q̄bus nō pulchritudo q̄a sunt abdita: sed utilitas incre-
dibilis attributa ē: quoniā op⁹ fuerat ut terrenū hoc corp⁹ succo
aliq̄ de cibis ac potib⁹ aleret̄ sicut terra ipsa imbribus ac pruinis.
Prouidentissim⁹ artifex in medio ei⁹ receptaculū cibis fecit: q̄bus
cōcoctis & liq̄factis: uitales succ⁹ mēbris oib⁹ dispartiret. Sed cu;
hō cōstet ex corpe atq; aīa: illud qd̄ supra dixi receptaculum soli
corpi p̄stet alimētū: aīę v̄o aliā sedē dedit. Fecit enī gen⁹ quoddā
uiscerū molle atq; rarū: qd̄ pulmonē uocam⁹ in qd̄ spūs recipro-
ca uicissitudine cōmearet: eūq; nō in uteri modū finxit ne effūde-
ret̄ simul spūs aut inflaret̄ insimul. Ideoq; plenū qdē uiscus effe-
cit sed inflabile atq; aeris capax ut paulatī spiritum reciperet: dū
uitalis uentus per illam spargitur raritatē: & eundē rursus paulatī
reddēt: dū se ex illo explicat. Ipa enī uicissitudo flādi & spirādi
respirandiq; tractus uitam sustentat in corpore. Quoniam ergo
duo sunt in homine receptacula: unum aeris: quod alit animam:
alterum ciborum: quod alit corpus: flecti ceruix ac moueri fa-
cile possit duas esse per collum fistulas necesse est: cibalem ac

spiritalem: quarū superior ab ore ad uentrem ferat: inferior a nari-
bus ad pulmonē: quarum ratio & natura diuersa est. Ille enī qui ē
ab ore transitus mollis effectus est: & qui semp̄ clausus coherat
sibi sicut os ipsū: quoniā potus & cibus dimota & patefacta gu-
la: quia corporales sūt spaciū sibi transmeandi faciūt. Spiritus cō-
tra qui est incorporalis ac tenuis q̄a spaciū sibi facere non poterat
accepit uiam patentē: quę uocatur gurgulio. Is constat ex ossibus
flexuosis ac mollibus quasi ex anulis in acute modū inuicē cōpa-
ctis & coherentibus: patetq; semp̄ hic transitus. Nullaq; enī requiē
meādi habere spiritus potest: quia his qui semp̄ cōmeat: demissa
utiliter de cerebro mēbrī portione cui uua nomen est: uelut occur-
su quodā refrenat: ne aut teneritudinem domiciliū cum impetu ue-
niens attracta pestilenti aura corrumpat: aut tota nocendi uiolētia
internis receptaculis perferat. Ideoq; etiā nares breuiter sūt aperte:
quę iccirco sic nomināt: quia per eas uel odor uel spiritus nare nō
desinit. Tamen hęc fistula spiritales non tm̄ ad nares: uerū quoq;
ad os iter patet in extremis palati regionibus: ubi se colles fauciū
spectantes uuā tollere incipiūt in tumorē: cuius rei causa & ratio
non obscura ē. Loquendi enī facultatē non haberem⁹: sed sicut gu-
le iter ad os tm̄: ita gurgulio ad nares tm̄ pateret. Aperuit igit̄ uia
uoci diuina solertia ex illa fistula spiritali: ut posset lingua ministe-
rio suo fungi: & uocis ipsius inoffensum tenorem: pulsibus suis
in uerba concidere. Qui meatus si aliquo modo interceptus sit:
mutum faciat necesse est. Errat enī profecto quisq; aliam causam
putat: cur homines muti sint. Non enī uulgo ut creditur uictam
gerunt linguam: sed hi uocalem illum spiritū per nares quasi mu-
gientes pfundūt: q̄ uoci transitus ad os: aut nullus omnino ē: aut
non sic patens: ut plenam uocem possit emittere. Quod plerūq;
natura fit: aliquādo etiā casu fit: uel accidit: ut morbo aliquo hic
aditus obseptus uocem non transmittat ad linguam: faciatq; de
loquētibus mutos. Quod cum acciderit auditum quoq; obstrui
necesse est: ut quia uocem emittere non potest: ne admittere qui-
dem possit. Loquendi ergo causa patefactus est hic meatus. Il-
lud quoq; p̄stat: ut in lauacris celebrandis: quia nares calorem
ferre non possunt: aer feruens ore ducatur. Item si forte spiramen-
ta narium frigoris pituita p̄cluserit: per os auram trahere pos-
sumus: ne obstructa meandi facultate spiritus stranguletur.

Cibi uero in aliuū recepti: & cum humore potius permixti: cū iā calore percocti fuerint: eorum succus inenarrabili modo p̄ mēbra diffusus irrigat n̄niuersum corpus & uegetat. Intestinorū quoq; multiplices spirę: ac longitudo in se cōuoluta: & uno tamen substricta uinculo q̄ mirificū dei opus est. Nam ubi maceratos ex se cibos aluus emiserit: paulatī per illos interiorū anfractus extruduntur: ut quicqd̄ ipsis inest succi quo corpus alię mēbris oībus diuidat. Et tamē ne ubi forte oberrent ac resistent quod fieri poterat propter ipsorū uoluminū flexiones in se sepe redeūtes & fieri sine pernice nō poterat. Oppleuit ea intrinsecus crassiore succo: ut purgamenta illa uentris ad exitus suos facilius p̄ lubricū niterent. Illa quoq; ratio subtilissima est q̄ uesica cuius usq; uolucres non habēt cū sit ab intestinis sepata nec ullam habeat fistulā: q̄ ex illis urinā trahat: cōpleť tamē & humore distendit. Id quomō fiat nō est difficile peruidere. Intestinorū enī partes quę ab aluo cibū potūq; suscipiūt patētiores sunt: q̄ ceterę spirę & multo tenuiores. Hęc uesicā circūplectūt & continēt. Ad quas partes cū pot⁹ & cibus mixta peruenerint: fimū quidem crassius fit: & transmeat: humor autē omnis per illā teneritudinē percolatur: eūq; uesica cuius equę tenuis subtilisq; membrana est: absorbet & colligit ut foras qua natura exitum patefecit: emittat.

Capitulū. xii. De membris conceptionis & ipsius concept⁹
physica ratione.

E utero quoq; & cōceptione quoniam de internis loquimur dic̄ necesse est: ne quid preterisse uideamur. Quę q̄q; iopto latent: sensus tamen atq; intelligentiam latere non possunt. Vena in maribus quę seminū rationē cōtinet duplex ē paulo interior q̄ illud humoris obsceni receptaculū. Sicut enī renes duo sūt: itēq; testes: ita & uenę feminales duę in una tm̄ compage coherentes quod uidemus in corporibus animalū: cum interfecta patefiunt. Sed illa dexterior masculinū continet semen: sinisterior foemininū. Et ideo ī toto corpore pars dextera masculina est: sinistra foeminina. Ipsum semen quidem aiunt ex omni corpe ad uenam genitalem confluere ibiq; concrefcere. Sed hoc humana mēs quomodo fiat nō potest cōprehēdē. Item in foeminis uterus in duas se diuidit partes: quę in diuersum diffusę ac reflexę: circūplicant

sicut arietis cornua. Quę pars in dextrā retorquetur: masculina est: quę in sinistrā foeminina. Cōceptū igit̃ Varro & Aristoteles sic fieri arbitrant̃. Aiunt nō tm̃ marib⁹ inesse semē uerū etiā foemīs: & inde plerūq; matrib⁹ similes p̃creari: sed earū semē sanguine esse purgatū. Quod si recte cū uirili mixtū sit: utraq; concreata: & simul coagulata informari. Et primū qdē cor hominis confingi q; in eo sit & uita hominis & sapientia. Deniq; totū opus quadragesimo die cōsummari. Ex abortiōibus hęc fortasse collecta sunt. In auiū tamē foetibus: primū oculos fingi dubiū nō est: qd̃ in ouis sepe dephendim⁹. Vnde fieri nō posse arbitror qñ fictio a capite sumat exordiū. Similitudines autē in corporib⁹ filiorū sic fieri putant. Cū semīa inter se p̃mixta coalescūt: si uirile supra uerit: patri similit̃: prouehi siue marē seu foeminā: si muliebre p̃ua luerit: p̃geniē cuiusq; sexus ad imaginē respondere maternam. Id autē p̃ualet e duobus quod fuerit uberius. Altez enī quodāmō amplectit̃ ac cludit. Hinc plerūq; fieri solet: ut unius tm̃ liniāmē ta p̃tendat. Si uero equa fuerit ex pari semine permixtio: figuraf quoq; misceri: ut soboles illa cōmunis: aut neutrū referre uideat: quia totū ex altero nō habet: aut utrūq; q̃a partem de singulis mutuata est. Nam in corporibus animalū uidem⁹ aut confundi parentum colores: ac fieri tertiū neutri generatiū simile: aut utriusq; sic exprimi: ut discoloribus mēbris per omne corpus concors mixtura uarietur. Dispare quoq; naturę hoc modo fieri putant: cui forte in leuam uteri partem masculinę stirpis semen incidit: marē qdem gigni opinatio est: sed q̃a sit in foeminina parte conceptus: aliquid in se haberet foemineū: supra quā dec⁹ uirile patiat̃: uel formā insignē: uel nimiū candorem: uel corporis lenitatē: uel artus delicatos: uel staturam breuem: uel uocē gracilem: uel animū imbecillum: uel ex his plura. Item si partem in dextram semē foeminini sexus influxerit foeminā quidem procreari: sed quoniam in masculina parte concepta sit: habere in se aliquid utilitatis: ul̃ q̃ sexus ratio permittat: aut ualida membra: aut immoderatā longitudinem: aut fuscum colorem: aut hyspidam faciem: aut uultū indecorem: aut uocem robustam: aut animū audacem: aut ex his plura. Si uero masculinum in dextram: foemininū in sinistram p̃ uenerit: utrosq; foetus recte prouenire: ut & foeminis per omnia naturę suę decus constet: & maribus tam mente q̃ corpore robur

uirile feruet. Illud uero ipsū q̄ mirabile constitutū dei : quod ad
conseruationē generū singulorū duos sexus: maris: ac foemię ma
chinatus est: q̄bus inter se p̄ uoluptates illecebras copulatis succes
siua soboles pareret: ne omne genus uiuentiū conditio mortalita
tis extinguet. Sed plus roboris maribus attributū est quo facilius
ad patientiā iugi maritalis foemię cogent. Vir itaq; noīat⁹ est
q̄ maior in eo uis est q̄ in foemina: & hinc uirtus nomen accepit.
Itē mulier ut Varro interpretat a mollicie ē dicta imutata & de
tracta littera uelut molier. Cui suscepto foetu cū partus appropin
quare iā coepit: turgescētes iā māne dulcib⁹ succis distēdunt: &
ad nutrimēta nascētis: fontibus lacteis foecūdū pectus exuberat.
Nec enī dicebat aliud q̄ ut sapiēs animal a corde alimoniā ducēt.
Idq; ipsū solertissime cōparatū est: ut candēs ac pinguis humor
teneritudinē noui corporis irrigaret: donec ad capiēdos fortiores
cibos: & dentib⁹ instruat & uirib⁹ roboret. Sed redeam⁹ ad p̄po
situm: ut cetera que sup̄ sunt breuiter explicem⁹.

Capitulum. xiii. Contra illos qui p̄ uoluptatē mēbris genitalli
bus abutunt: & subditorū membrorū forma.

Oterā nūc ego ipsoꝝ quoq; genitalliū mēbrorū mirificam
rationē tibi exponē: nisi me pudor ab huiusmodi sermone
reuocaret. Itaq; a nobis indumēto uerecūdię: que sūt pudenda ue
lentur. Quod ad hāc rē attinet queri: satis est homines impios ac
prophanos sūmū nefas admittere: qui diuinū & admirabile dei
opus ad p̄pagandū successionē inexcogitabili ratiōe prouisū: &
ad effect⁹: uel ad turpissimos questus: uel ad obscōenę libidinis
pudenda opera cōuertūt: ut iā nihil aliud re sanctissima petant: q̄
inanē & sterilē uoluptatē. Quid relique corpis partes nō carēt ra
tione ac pulchritudine. Conglobata in nates caro q̄ sedēdi officio
apta: & eadē firmior q̄ ī ceteris mēbris ne premēte corporis mole
ossibus cedēt. Itē foeminū deducta & latioribus thoris: ualida
lōgitudo quo facilius onus corpis sustinēt: quā paulatim deficiē
tem in Augustū genua determināt: quorū decētes nodi flexurā ī
pedibus ad gradiendum: sedendumq; aptissimam prēbēt. Item
crura non equali modo ducta: ne indecēs habitudo deformaret
pedes: sed teretibus suris clementer extantibus: sensimq; tenuatis

& firmata sunt & ornata. In plantis uero eadē qdē: sed tamē lōge
dispar q̄ in manibus ratio ē. Quę quoniā totius opis q̄si fūdamē
ta sūt: mirificus eas artifex nō rotunda specie ne homo stare non
posset: aut alijs ad stādū pedibus indigēt sicut quadrupedes: sed
porrectiores: longioresq; formauit ut stabile corpus efficerēt pla
nicie sua: unde illis inditū nomē ē: digiti ēque totidē quod ī ma
nibus: speciē magisq; usū maiorem p̄ferentes: ideoq; & inuncti
& breues & gradati cōpositi. Quorū q̄ est maxim⁹ quoniā illu;
sicut in manu discerni a ceteris opus nō erat: ita in ordinē redact⁹
ē ut tamē ab alijs magnitudine ac modico intuallo distare uideat
Hęc eorū speciosa germanitas nō leui adiuuētō nixū pedum fir
mat. Concitari enī ad cursū nō possum⁹ nisi digitis in humū p̄f
fis: solo nitētibus impetū saltūq; capiam⁹. Explicasse uideor oīa
quorū ratio intelligi pōt. Nūc ad ea uenio q̄ uel dubia uel obscu
ra sunt.

Cap. xiiii. Q, de multis quę sūt in corpore ratio sciri nequit.

Ultra esse cōstat in corpe quorū uim rationēq; p̄spicere ne
mo nisi q̄ fecit pōt. An aliq; enarrare se putat posse: qd uti
litas qd effect⁹ habeat: tenuis mēbrana illa plucēs q̄ circūnectit
aluis ac tegit. Quid renū gemina similitudo! Quos ait Varro
ita dictos: quasi riui ab his obscoeni humoris oriantē qd' est lōge
secus: q̄a spine altri secus supini coherēt: & sūt ab intestinis sepati
Quid splen? Quid iecur? Quę uiscera q̄si ex cōturbato sanguie
uidentē esse cōcreta. Quid fellis amarissim⁹ liquor! Quid glob⁹
cordis qui unus sanguinis fons est! Nisi forte illis credendū puta
bimus q̄ effectū iracūdię in felle cōstitutū putāt: pauoris ī corde
lēticię in splene. Ipsius autē iecoris officium uolūt esse ut cibos ī
aluo cōcoquat: amplexu & calefactu suo: qnidā libidines rerū ue
nerarū in iecore cōtineri arbitrantur. Primū ista p̄spicete acūmē
humani sensus non pōt: q̄a horū officia in operto latent: nec usus
suus patefacta demōstrāt. Nā si ita eēt fortasse placidiora quęq;
animalia uel nihil fellis omnino ul' minus haberēt q̄ ferę: timidio
ra plus cordis: solatiora plus iecoris lasciuiora plus splenis ha
buisent. Sicuti igitur nos sentimus: audire auribus: oculis cer
nere: naribus odorare: ita profecto sentiremus nos felle irasci: ieco
re cupere: splene gaudere. Cum autem unde affectus isti ueniant

minime sentiam⁹ fieri potest: ut aliunde ueniant: & aliud uiscera illa quae suspicamur efficiant. Nec tamen conuincere possum⁹ falsa illos qui haec disputant dicere. Sed omnia quae ad motum animi animaeque pertinent: tam obscure atque rationis esse arbitror ut supra hominem sit ea ligido peruidere. Id tamen certum & indubitatum esse debet: res tot: tanta uiscerum genera: unum & idem habere officium: ut animam continent in corpore. Sed quid proprie singulis neruis sit iniunctum: quis scire nisi artifex potest: cui soli opus suum notum est.

Capitulum. xv. De obscura uocis ratione.

De uoce autem quam rationem reddere possumus! Grammatici quidem ac philosophi uocem esse definiunt: aerem spiritu uerberatum. Unde uerba sunt nuncupata: quod perspicue falsum est. Non enim uox extra os gignitur sed intra. Et ideo uerisimilior est illa sententia: spiritum spiritum cum obstantia faucium fuerit illisus: sonum uocis exprimere: ueluti cum in patentem cicutam labroque subiectam dimittimus spiritum: & is cicutaem concavo repercussus: ac reuolutus a fundo: dum descendente occursum suo reddit: ad exitum nitens sonum gignit: & in uocalem spiritum resiliens per se uentus animatur. Quod quidem an uerum sit deus artifex uiderit. Vide enim non ab ore sed ab intimo pectore uox oriri. Denique & ore clauso ex naribus emittitur sonus qualis potest. Praeterea ex maximo spiritu quo anbelamus uox non efficitur: & leui & non coartato spiritu quoties uolumus efficitur. Non est igitur comprehensum quomodo fiat: aut quid sit omnino. Nec me nunc in Academicam sententiam delabi putes: quia non omnia sunt incomprehensibilia. Ut enim fatendum est multa nesciri: quae uoluit deus intelligentiam hominis excedere: sic tamen multa esse quae possint: & sensibus percipi: & ratione comprehendere. Sed erit nobis contra philosophos disputatio: Constat igitur spacium quo nunc decurrimus.

Cap. xvi. Vbi sit mentis sedes: & qua ratione corpori coniungatur.

Entis quoque rationem incomprehensibilem esse quis nesciat: nisi qui omnino illam non habet: cum ipsa mens quo loco sit aut cuiusmodi nesciatur. Varia ergo a philosophis de natura eius ac loco disputata sunt. Ac ego non dissimulabo: quod ipse sententiam

non quia sic esse affirmem: quod est insipientis in re dubia facere: sed ut exposita rei difficultate intelligas quanta sit diuinorū operum magnitudo. Quidā sedem mētis in pectore esse uoluerunt. Quod si ita est: quāto tandē miraculo dignū esse rē in obscuro: ac tenebroso habitaculo sitā: uī tanta rationis atq; intelligentiē luce uersari: tū q; ad eā sensus ex omni corporis parte conueniūt: ut in qualibet regiōe mēbrorū p̄sens esse uideat. Alij sedē eius ī cerebro esse dixerūt. Et sane argumentis probabilibus usi sūt: oportuisse scilicet q; totius corporis regimē habēt potius in sūmo tanq; in arce corporis habitare: nec quicq; esse sublimius: q̄ id quod uniuersū ratione moderet: sicut ipse mūdi dominus & rector ī sūmo est. Deinde q; sensus omnis: id est audiendi & uidēdi: & odorādi ministra mēbra in capite sunt locata: quorū omniū uigē non ad pectus: sed ad cerebrū ferāt: alioq; necesse nos esset tardius sentire: donec sentiendi facultas longo itinere p̄ collū ad pectus usq; descendēt. Hi uero: aut nō multū: aut fortasse nō errant. Videtur enī mens: quę dominatū corporis tenet in sūmo capite constituta: tanq; in celo deus: sed cum in aliqua sit cogitatione cōmeare ad pectus & quasi ad secretum aliquod penetrale secedere: ut consiliū tanq; ex thesauro recondito eliciat ac proferat. Ideoq; cum intēti ad cogitandū sumus: & cū mens occupata in altū se abdiderit: neq; audire quę circūsonāt: neq; uidere quę obstant solemus. Id uero siue ita est: admirandū p̄fecto est quomodo id fiat: cum ad pectus ex cerebro nullū iter pateat: sin autē nō: nec tamē nihilominus admirandū est: q; diuina nescio qua ratione fiat: ut ita esse uideatur. An potest aliq; non admirari q; sensus ille uiuus atq; celestis qui mens uel animus nūcupat tantę mobilitatis est: ut ne tum quidē cū sopitus est conquiescat: tantę celeritatis ut unō temporis pūcto celū omne collustret si uelit: maria puolet: terras & urbes pagret. Omnia deniq; quę libuerit quīs lōge lateq; submota sint in conspectu sibi ipse constituat. Et miratur aliq; si diuina mens dei per uniuersas mundi partes intenta discurrit: & omnia regit omnia moderatur: ubiq; p̄sens: ubiq; diffusa: cum tanta sit uis ac potestas mentis humanę inter mortale corpus inclusę: ut ne septis quidem grauis huius ac pigri corporis cui illigata est coerceri nullo pacto possit: quo minus sibi liberam uagandi facultate; quietis impatiens largiatur. Siue igitur in capite mens habitat

siue in pectore: potest ne aliquis comprehendere: quæ uis rationis
efficiat: ut sensus ille cōprehensibilis: aut in medulla cerebri here
at aut in nullo sanguine bipartito qui inclusus est in corde ac non
ex eo ipso colligat quāta sit dei potestas: q̄ anim⁹ seipsum nō ui
deat: aut qualis: aut ubi sit: nec si uideat tamē p̄spicere possit quo
pacto rei corpali: res incorpali adiuncta sit. Siue etiā mētis loc⁹
nullus est: sed p̄ totū corp⁹ sparsa discurrit: & quod etiā fieri pōt
& a Xenocrate Platonis discipulo disputatū ē. Siq̄dem sensus ī
q̄libet parte corpis p̄sto est: nec qd sit mens nec qualis itelligi pōt
cū sit natura eius tā subtilis ac tenuis: ut solidis uiscerib⁹ infusa:
uiuo & q̄si ardentis sensu mēbris oībus misceat. Illud autē caue:
ne unq̄ simile ueri putaueris: quod Aristoxen⁹ dixit: mentē oīno
nullā esse: sed q̄si armoniā in fidibus: ex constructione corpis &
cōpagibus uiscerū: uim sentiendi existere. Musici enī intentione;
cōcentūq; neruoz in integros modos: sine ulla offensiōe cōsonā
tiū armoniā uocat. Volūt igit̄ animū simili rōne constare in ho
minē: q̄ cōcors modulatio cōstat in fidibus: scilicet ut singularū
corpis partiū firma cōiunctio mēbrorūq; omniū consentiens in
unū: uigor motū illū sensibile faciat animūq; cōcinnat: sicut sūt
nerui bene intenti ad conspirantem sonū. Et sicuti in fidibus cuz
aliquid aut interceptū: aut relaxatum est: omnis canendi ratio tur
batur & soluitur. ita in corpe cum pars aliqua mēbrorū duxerit
uiciū: destrui uniuersa: corruptisq; omnibus atq; turbatis: occidē
sensem: eamq; mortē uocari. Verū ille si quicq̄ mentis habuisset
non armoniā de fidibus ad hominē transtulisset. Non enī canere
sua fides sponte possunt: ut sit ulla in his comparatio ac similitu
do uiuentis. animus autē sua spōte & cogitat & mouet. Quod
si quid in nobis esset armonie simile ictu moueret externo: sicut
nerui manib⁹: qui sine tractu artificis pulsuq; digitorū: muti atq;
inertes iacent. Sed nimirū pulsandus ille manu fuit: ut aliquando
sentiret: quia mens eius ex membris male compacta torpebat.

Cap. xvii. Q̄ anima sit eterna: & quid sit fm
philosophorum uarias opiniones.

Vp̄est de anima dicere: q̄q̄ percipi ratio eius & natura nō
possit. Nec ideo tamē īmortalē esse animā nō intelligim⁹:

quoniã quicquid uiget moueturq; p se semper: nec uideri aut tan
gi potest: eternũ sit necesse est. Quid autẽ sit anima: nondũ inter
philosophos conuenit: nec unq; fortasse cõueniet. Et alij sanguinẽ
esse dixerũt: alij ignem: alij uentũ unde anima uel animus nomen
accepit: quod grece uentus. αεμος. dicit: nec illorũ tamen q; q;
dixisse aliqd uideť. Non enĩ si anima sanguine: aut p uulnus effu
so: aut febrĩũ calore consumpto uideť extingui: continuo in ma
teria sanguinis animẽ ratio ponenda est ueluti si ueniant in q̃stio
nem: lumen quo utimur quid sit. & respondeat: oleum esse: quo
niam consũpto illo: lumen extinguit: cum sint utiq; diuersa: sed
alteꝝ sit alterius alimẽtũ. Videť ergo anima similis esse lumini:
quẽ non ipsa sit sanguis: sed humore sanguinis alitur: ut lumen
oleo. Qui autẽ ignẽ putauerũt: hoc usi sũt argumẽto: q; p̃sente
anima corpus caleat: recedẽte frigescat. Sed ignis & sensu indiget
& ui & tactu comburit. Anima uero & sensu aucta est: & uideri
nõ potest: & nõ adurit. Vnde apparet animã nescio qd esse deo
similẽ. At illi qui uentũ putant: hoc fallunt: q; ex aere spiritu; du
centes uiuere uidemur. Varro itaq; diffinit. Anima est aer conce
ptus ore deferuefactus in pulmone: temperatus in corde: diffusus
in corp̃. Hęc apertissime falsa sũt. neq; enĩ tã obscurã nobis hui;
modi rerũ dico esse rationẽ: ut ne hoc quidem intelligimus: quid
uerũ esse non possit. An si mihi quis dixerit ãneum esse celum
aut uitreũ (ut Empedocles ait aerem) glaciãtũ: statim ne assẽtiar
quia celum ex qua materia sit ignorem! Sicut enim hoc nescio: ita
illud scio. Anima ergo non est aer ore conceptus: quia multo p̃us
gignitur anima: q̃ concipi aer non possit. Non enim post partum
inlinuatur in corpus: ut quibusda; philosophis uidetur: sed post
cõceptum protinus cum foetum in utero necessitas diuina forma
uit: q; a deo uiuĩt intra uiscera genitricis: ut & incremẽto augeat:
& crebris pulsibus gestiat emicare. Deniq; abortum fieri necesse
est: si fuerit animal intus extinctum. Ceterẽ diffinitiois partes eo
spectant: ut illis nouẽ mensibus quibus in utero fuimus: mortui
fuisse uideamur. Nulla ergo ex his tribus uera sententia est. Nec
tamen in tantũ falsos esse dicendum est: qui hęc senserũt: ut oĩno
nihil dixerint. Nam & sanguine simul & calore & spiritu uiui
mus. Sed cum constet anima in corpore his oĩbus adunatis nõ ex
presserũt pprie quid esset: quia tam non potest exprimi q̃ uideri.

Capitulum. xviii. Vtrum animus & anima sint idem.

Equitur alia & ipsa inextricabilis questio: idē ne sit anima & animus: an uero aliud sit illud quo uiuimus: aliud autē quo sentimus & sapimus. Nō defūt argumenta in utrāq; partem. Qui enī unū esse dicūt hāc rationē sequūt: q̄ neq; uiui sine sensu possit: nec sentiri sine uita: ideoq; esse nō posse diuersū id quod nō potest separari: sed quicqd est: illud & uidendi officiū & sentiendi habē rationē: iccirco animū & animā indifferentē appellāt duo Epicurei poetę. Qui autē dicūt esse diuersa: sic argumētantē ex eo posse intelligi aliud esse mentē aliud esse animā: q̄a incolu mi anima mens possit extingui: quod accidere soleat insanis. Itē q̄ anima morte sopiat: animus somno & quidē sic: ut nō tantum qd fiat: aut ubi sit ignoret: sed etiā rerū falsarū contemplatione fallat. Quod quomō ipsū fiat: non pōt peruideri: cur fiat: potest. Nam requiescere nullo pacto possumus: nisi mēs uisionū imaginibus occupata teneat. Latet autē mēs oppressa somno: tāq; ignis obducto cinē sopitus: quē si paululū cōmoueris: rursus ardescit: & q̄si euigilat. Auocat ergo simulachris: donec mēbra sopore irrigata uegetent. Corp⁹ enī uigilate sensu licet iaceat imobile: tam non est quietū: q̄a flagrat in eo sensus & uibrat ut flāma: & artus omnes ad se astrictos tenet. Sed postq̄ mens ad contēplādas imagines: ab intentione traducta est: tunc demum corpus omne resoluitur in quietem. Traducitur autem mens cogitatione cęca: cum cogentibus tenebris secū tmmodo esse coeperit: dum intenta est in ea de quibus cogitat: repente somnus obrepit: & in species proximas sensum ipsa cogitatio declinat. Sic ea quę sibi ante oculos posuerat: uidere quoq; incipit: deinde pcedit ulterius: & sibi auocamenta inuenit: ne saluberrimam quietem corporis interrumpat. Nam aut mens p diē ueris uisionib⁹ auocatur: ne obdormiat ita falsis: ne exciteat. Nam si nullas imagines cernat: aut uigilare illa; necesse ē: aut ppetua morte sopiri. Dormiendi ergo causa tributa est a deo ratio somniandi: & quide; in cōmune uniuersis animātib⁹: sed illud homini precipue: q̄ cū ea ratione deus q̄etis causa daret: facultatē sibi reliquit docendi hominem futura p somniū. Nam & historię sepe testantur extitisse somnia quoru; p̄sens & admirabilis fuerit euentus & responsa uatū nostrorū ex parte

somnij constiterunt. Quare neq; semp uera sunt neq; semp falsa: Virgilio teste: qui duas partes uoluit esse somniorum. Sed que falsa sunt dormiendi causa uidentur: que uero immittunt a deo ut imminens bonū: aut malū: hac reuelatione discamus.

Capitulum. xix. De origine anime & an sit.

Illud quoq; in questione uenire potest: utrū ne anima ex patre: an potius ex matre: an uero ex utroq; generetur. Sed ego id meo iure ab ancipiti uindico. Nihil enī ex his tribus uerū est: q̄a neq; ex utroq;: neq; ex alterutro feruntur anime. Corpus enim ex corporibus nasci potest: quoniā cōferunt aliqd ex utroq;: de animis anima nō potest: q̄a ex re tenui & incōprehensibili: nihil potest de cedere. Itaq; serendarum animarū ratio: uni ac soli deo subiacet. Deniq; cęlesti sumus omnes semine oriundi: omnib; idē ille pater est ut ait Lucretius. Nam de mortalibus non potest qcq̄: nisi mortale generari. Nec putari pater debet qui trāssudisse: aut inspirasse animā de suo nullo modo sentit. nec si sentiat: quādo tamen: aut quomodo id fiat: habeat animo cōprehensū. Ex quo apparet nō a parentibus dari animas: sed ab uno eodēq; omniū deo patre: q̄ legem rationēq; nascendi tenet solus: siq; dem solus efficit. Nam terreni parentis nihil est: nisi ut humorē corporis: in quo ē mat̄ia nascendi cū sensu uoluptatis emittat uel recipiat: & circa hoc etiā opus humoris istius homo resistit: nec amplius qcq̄ potest. Ideo nasci sibi filios optant: quia non ipsi faciunt. Cętera iam dei sunt omnia: scilicet conceptus ipse & corporis informatio: & inspiratio anime: & partus incolumis: & quecūq; deinceps ad hominē conseruandum ualent. Illius munus est: q̄ spiramus: q̄ uiuimus: q̄ uigemus. Nam p̄terq̄ q̄ ipsius beneficio incolumes sum; corpore: & q̄ uictum nobis ex uarijs rebus subministrat: sapientiam quoq; homini tribuit: quā terren; pater nullo modo dare potest. Ideoq; & de sapientibus stulti: & de stultis sapiētes sepe nascūt: quod quidā fato ac sideribus assignant. Sed nō est nūc locus de fato differendi. Hoc dicere satis est: q̄ etiam si astra efficientiā rerum continēt: nihilominus omnia a deo fieri: qui astra ipsa & fecit & ordinauit. Inepti ergo: qui hanc potestatem deo detrahunt & operi eius attribuūt. Hoc igit; dei munere cęlesti atq; p̄claro

an' utamur: an nō utamur: in nostra uoluit esse potestate. Hoc enī concessio: ipsum hominē uirtutis sacramentis religauit: quo uita; posset adipisci: dedit ei & constituit aduersarium nequissimum & fallacissimū spiritū: cum quo in hac terrestri uita: sine ulla securitatis requie dimicaret. Cur autem deus hūc uexatorem generi hominū constituerit: breuiter exponam.

Capitulum. xx. Cur deus dedit spiritum tentatorem.

Nte omnia diuersitatem uoluit esse: ideoq; uulgo nō aperit ueritatē: s; ea; paucissimis reuelauit: q̄ diuersitas omne arcanū mūdi cōtinet. Hęc est enī: que facit esse uirtutē: que scilicq; non mō esse: sed ne apparere quide;: q̄a uirtus esse nō poterit: nisi fuerit cōpar aliq; in quo superādo uim suā: uel exerceat uel ostēdat. Nam ut uictoria constare sine certamine nō potest: sic nec uirtus qdē ip̄a sine hoste. Itaq; quoniā uirtutē dedit homini: statuit illi e cōtrario inimicū: ne uirtus ocio torpens: naturā suā perderet cuius omnis ratio in ea est ut concussa & labefacta firmet: nec aliē ad sūmū fastigiū possit puenire nisi prudēti manu semp̄ agitata: se ad salutē suā tenore dimicandi fundauerit. Noluit enī deus hominē ad imortalē illā beatitudinē delicato itinere peruenire. Daturus ergo uirtutē: dedit hostē prius: qui animis hominū cupiditates & uicia immitteret: q̄ esset auctor errorū: malorūq; oīū; machinator: ut quoniā deus hominē ad uitā uocat: ille cōtra: ut rapiat. & traducat ad mortē. Hic est: qui aut inducit aut decipit eos: qui ueritati student aut si dolo & studijs nō quieuerit: uirilem gerit animā qua sublimiū uigorē labefactare conet: ifanda dictu & execrabilia moliēs: uexat: & interficit. Et tamen ut p̄sternit multos: sic a multis uictus prostratusq; discedit. Magna est enī uis hominis: magna ratio: magnū sacramentū. A quo si quis nō defecerit: nec fidē suā deuotionēq; pdiderit: hic beat⁹: hic deniq; ut breuifiniā: similis deo sit necesse est. Errat enī q̄sq; hominē carne metitur. Nam hoc corpusculū quo induti sum⁹ hominis receptaculū est. Nam ipse homo neq; tangi: neq; aspici: neq; cōprehendi pōt: q̄a latet intra hoc quod uideē. Qui si delicatus ac tener in hac uita fuerit: q̄ ratio eius exposcit: si uirtute contempta desiderijs se carnis ad dixerit: cadet & p̄met in terrā. Si autē ut debet statū suum:

Cont. in e. pit. d. iacob. cap. 13.

quę rectū recte sortit⁹ ē: & p̄mpte cōstanterq; defenderit: si terre
quā calcare ac uincē debet nō seruerit: uitā merebit̄ sempiternā.

Cap. xxi. Operis conclusio: & ueritatē supari nō posse.

Aec ad te Demetriane iterim paucis & obscurius fortasse q̄
decurrit: pro rerum ac tēporis necessitate poraui: quib⁹ contē
tus esse debeas. Plura & meliora laturus: si nobis indulgētia celi
tus uenerit: tūc & ego te ad uerę philosophię doctrinā & plani⁹
& uerius cohortabor. Statui enī q̄ multa potero litteris tradere: q̄
ad uitę beatę statū spectent: & quidē cōtra philosophos: quoniā
sunt ad perturbandā ueritatē perniciosi & graues. Incredibilis est
enī uis eloquentię: & argumentandi differendiq; subtilitas: quā
facile deceperat: quos partim nostris armis: partim uero ex ipsoꝝ
inter se concertatione sūptis reuincemus: ut appareat eos iduxisse
potius errorē q̄ sustulisse. Fortasse mireris q̄ tantū facinus audeā
Patiemur ne igit̄ extingui? Aut opprimi ueritatē? Ego uo libēti⁹
uel sub hoc onere defecerim. Nā si Marc⁹ Tulli⁹ eloquētię ipsi⁹
unicū exemplar ab indoctis & ineloquētib⁹: q̄a tamē p̄ uero nite
bant: sepe supatus est. Cur desperem⁹ ueritatē ipsam cōtra fallacē
captiosamq; facūdiā: sua ppriā ui & claritate ualiturā? Illi quideꝝ
sele patronos ueritatis profiteri solēt. Sed q̄s potest eā rem defen
dere: quā nō didicit? Aut illustrare apud alios: quę ipse nō nouit?
Magnū uideor polliceri: sed cęlesti opus est munere: ut nobis fa
cultas & temp⁹ ad p̄posita prosequēda tribuat. Quod si uita est
optanda sapienti: profecto nullā aliam ob causam uiuē optaueri:
q̄ ut aliqd efficiā: quod uita dignū sit: & quod utilitatē legētib⁹
& si nō ad eloquentiā: q̄a tenuis in nobis facundię riuus est: ad ui
uendū tamē afferat: quod est maxime necessariū. Quo p̄specto:
satis me uixisse arbitror: & officium hominis implese: si labor
meus aliquos homines ab erroribus liberatos: ad iter cęleste dire
xerit. Domino Iesu gratias.

St locus in primo foelix oriente remotus

Qua patet eterni maxima porta poli.

Nec tantū estiuos hiemisq; propinquus ad ortus:

In quo sol uerno fundit ab axe diem.

Illic planicies tractus diffundit apertos.

De Phoenice.

Nec tumulus crescit: nec caua uallis biat.
Sed nostros montes: quorum iuga celsa putantur:
Per bis sex ulnas eminent ille locus.
Hic solis nemus est: & confitus arbore multa
Lucus: perpetuę frondis honore uirens:
Cum phoetonteis flagrasset ab ignibus axis:
Ille locus flammis inuiolatus erat.
Et cum diluuium merfisset fluctibus orbem.
Deucalioneas exuperauit aquas.
Non hunc exangues morbi: non egra senectus.
Nec mors crudelis: nec metus asper adit.
Nec scelus infandum: nec opum uesana cupido.
Aut metus: aut ardens cedit amore furor.
Luctus acerbus abest: & egestas obsita pannis.
Et curę insomnes: & uiolenta fames.
Non ibi tempestas: nec uis furit horrida uenti.
Nec gelida terram rore pruina tegit.
Nulla super campos tendit sua uelera nubes.
Nec cadit ex alto turbidus humor aque.
Sed fons in medio est: quem uiuum nomine dicunt
Perspicuus lucens: dulcibus uber aquis.
Qui semel erumpens: per singula tempora mensum
Duodecies undis irrigat omne nemus.
Hic genus arboreum procero stipite surgens:
Non lapsura solo mitia poma gerit.
Hoc nemus: hos lucos: auis incolit unica phoenix
Vnica sic uiuit: morte resecta sua.
Paret: & obsequitur phoebi memoranda fatellas.
Hoc natura parens munus habere dedit.
Lutea cum primum: surgens aurora rubescit.
Cum primum rosea sidera luce fugat:
Ter quater illa piās immergit corpus in undas.
Ter quater e uiuo gurgite libat aquam.
Tollitur: ac summo confedit in arboris altę
Vertice: quę totum despicit una nemus.
Et conueria novos phoebi nascentis ad ortus:
Expectat radios: & iubar exoriens.
Ast ubi sol pepulit fulgentis lumina portę:

Et primum emicuit luminis aura leuis:
Incipit illa sacri modulamina fundero cantus:
Et mira lucem uoce ciere nouam,
Quam nec iuleę uoces: nec tibia possit
Musica: cirrheis assimilare modis:
Sed neq; holor moriens imitari posse putatur.
Nec cillenęę fila canora lirę.
Postq̄ phoebus equos in aperta refudit olympi:
Atq; orbem totum pertulit atq; means:
Illa ter alarum repetito uerbere plaudit:
Non errabilibus nocte dieq; sonis.
Atq; eadem celeres etiam discriminat horas:
Igniferumq; caput ter uenerata: silet.
Antistes nemorum: luce ueneranda sacerdos:
Et sola arcanis conscia phoebe tuis.
Quę postq̄ uite iam mille peregerit annos:
Ac te reddiderint tempora longa grauem:
Ut reparet lassum spatium urgentibus euum.
Assueti nemoris dulce cubile fugit.
Cũq; renascendi studio: loca sancta reliquit:
Tunc petit hunc orbem: mors ubi regna tenet.
Dirigit in syriam celeres longęua uolatus.
Phoenicis nomen cui dedit ipsa uetus.
Secretosq; petit: deserta per auia lucos:
Hic ubi per saltus silua remota latet.
Tum legit aereo sublimem uertice palmam:
Quę gratum phoenix ex aue nomen habet.
Quam nec dente nocens animal perumpere possit.
Lubricus aut serpens: aut auis ulla rapax.
Tum uentos claudit pendentibus eolus antris.
Ne uiolent flabris aera purpureum.
Neu concreta noto nubes per inania cęli:
Submoueat radios solis: & obsit aui.
Construit inde sibi: seu nidum: siue sepulchrum:
Nam perit: ut uiuat: se tamen ipsa creat.
Colligit hinc succos: & odores: diuite silua.
Quos legit assyrius: quos opulentus arabs.
Quos aut pigmeęę gentes: aut india carpit.

Aut molli generat terra fabæa finu.
Cinnama de hinc:aurâq; procul spirantis amomi.
Congerit: & mixta balsama cum folio:
Non casiq; mitis:nec olentis uimen achanti:
Nec thuris lachrymę:guttaq; pinguis:abest.
His addit teneras nardi pubentis aristas.
Et sociat myrrbę pascua grata nimis.
Protinus instrato corpus mutabile nido.
Vitaliq; thoro membra quieta locat.
Ore; debinc succos membris:supraq; circūq;
Inicit:exequiis immoritura suis.
Tunc inter uarios animam cōmendat odores:
Depositum tanti nec timet illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremptum
Aestuat:flammas protulit ipse calor.
Aereoq; procul de lumine concipit ignem.
Flagrat:& ambulatum soluitur in cinerem.
Hos uelut in massam cineres:in morte coactos.
Conflat:& effectum seminis instar habet.
Hinc animal primū sine membris fertur oriri.
Sed fertur uermis lacteus esse color.
Creuerit immensum subito:cum tempore certo.
Seq; oui teretis colligit in speciem.
Inde reformatur qualis fuit ante figura.
Et phoenix ruptis pullulat exuuijs.
Ac uelut agrestes cum filo ad saxa tenentur
Mutari pennę papilione solent.
Non illi cibus est nostro concessus in orbe
Nec cuiq; impulsem pascere cura subest
Ambrosios libat cęlesti nectare:rores.
Stelliferi teneri qui cecidere polo.
Hos legit:bis alitur medijs in odoribus ales.
Donec maturam proferat effigiem.
Ast ubi primęua coepit florere iuuenta:
Euolat:ad patrias iam reditura domos.
Ante tamen proprio quicquid de corpore restat:
Ossa; uel cineres:exuuiasq; suas:
Vnguine balsameo myrrba; & thure soluto

Condit & in formam conglobat ore pio:
Quam pedibus gestans contendit solis ad ortus.
Inq; ara residens promit in eade sacra.
Mirandam sese prestat: prebetq; uebenti.
Tantus ibi decor est: tantus abundat honor.
Principio color est: qualis sub fidere celi
Mitia que croceo punica grana legunt.
Qualis inest folijs: que fert agreste papauer
Cum pendens uestit sole rubente polus.
Hoc humeri pectusq; decens: uelamine fulgent.
Hoc caput: hoc ceruix: summaq; terga nitent.
Caudaq; porrigitur fuluo distincta metallo.
In cuius maculis purpura mixta rubet.
Clarum inter pennas infigne desuper: iris
Pingere ceu nubem desuper alta solet.
Albicat insignis mixto uiridante smaragdo:
Et puro cornu gemmea cuspis biat.
Ingentes oculos credas geminosq; hiacynthos:
Quorum de medio lucida flamma micat:
Aequata toto capiti radiata corona
Phoebei referens uerticis alta decus.
Crura tegunt squameq; flauo distincta metallo.
Ast unguis roseus pingit honore color.
Effigies inter pauonis mixta figuram
Cernitur & mixtam phasidis inter auem.
Magniciem: terris arabum que gignitur: ales
Vix equare potest: seu uera: seu sit auis.
Non tamen est tarda: ut uolucres: que corpore magno
Incessus pigros per graue pondus habent.
Sed leuis: & uelox regali plena decore.
Talis in aspectu se prebet usq; hominum.
Conuenit egyptus tanti ad miracula uisus.
Et raram uolucrem turba salutat ouans.
Protinus insculpunt sacrato in marmore formam.
Et signant titulo: remq; diemq; nouo.
Contrahit in coetum sese genus omne uolatum.
Nec prede memor est ulla: nec ulla metus.
Alitium stipata choro uolat illa per altum.

Turbaq; persequitur munere læta pio.
Sed postq̄ puri peruenit ad ætheris auras.
Mox redit ista: suis conditor illa locis.
Hęc fortunatę fortis: natifq; uolucris:
Cui de se nasci prestitit ipse deus:
Foemina sit: uel masculus hęc: seu forteq; neutrum.
Foelix que ueneris foedera nulla colit.
Mors illi uenus est. sola est in morte uoluptas.
Ut possit nasci: hęc appetit ante mori.
Ipsa sibi proles: suus est pater: & suus hęc.
Nutrix ipsa sui: semper alumna sibi.
Ipsa quidem: sed non eadem quia est ipsa: nec ipsa est.
Aeternam uitam mortis adepta bono.

Ouidius methamorphoseos.

Ec tamen ex alijs generis primordia ducit.

Vna est: que reparat: seq; ipsa refeminet ales
Assyrii phoenica uocant: non fruge: nec herbis:
Sed lachrymis thuris: & succo uiuit amomi.
Hęc ubi qnq; sue compleuit secula uite:
Illicis in ramis: tremuleq; cacumine palme:
Vnguibus ac puro nidum sibi construit ore.
Quo simulac casias: & nardi leuis aristas:
Quasq; cum fulua substrauit cynama myrrha
Se super imponit: finitq; in odoribus euum.
Inde ferunt totidem: que uiuere debeat annos
Corpore de primo uolucrum phoenica renasci.

Dantes.

Offi per ligran saui se confessa.
Chella phoenice muore. e poi renasce
Che al cinq; centeno ano se apressa.
Herbe. ne biado in sua uita non pasce.
Masol de incenso: lachryme: & amomo.
E nardo. e myrrha. son le ultime pasce.
Alue festa dies toto uenerabilis euo.
Qua deus infernum uicit: & astra tenet.
Tempora florigero rutilant distincta sereno:
Et maiore poli lumine porta patet.
Altius ignifomum solem celi orbita ducit.

De Remedijs
me dicit:

Qui uagus oceanas exit: & intrat aquas:
Armatus radijs elementa liquentia lustrans
Hac in nocte breui tendit in orbe diem.
Splendida sincero producunt æthera uultu:
Leticiamq; suam sidera clara probant.
Terra ferax uario fundit munuscula cultu.
Cum bene uernarit: reddit & annus opes.
Mollia purpureum pingunt uiolaria campum.
Prata uirent herbis: & micat herba comis.
Paulatim subeunt stellantia lumina florum.
Floribus arrident gramina cuncta suis.
Semine deposito late seges exilit aruis:
Spondens agricolę uincere posse famem:
Caudice defecto lachrymat sua gaudia palmes:
Vnde merum tribuat: dat modo uitis aquam:
Cortice de matris tenera lanugine surgens
Preparat ad partum turgida gemma sinum.
Subq; hiemis tempus foliorum crine refuso:
Iam raparat uiridens frondea tecta nemus.
Mixta salix: abies: corylus: iuler: ulmus: acer: nux.
Plaudit queq; suis arbor amoenia comis.
Constructura fauos apis hinc aluearia linquens
Floribus instrepitans poplite mella rapit.
Ad cantus reuocatur auis: queq; carmine clauso:
Pigrior hiberno frigore muta fuit.
Hinc phylomena suis attemperat organa cannis.
Fitq; repercusso dulcior aura melo.
Ecce renascentis testatur gratia mundi:
Omnia cum domino dona redisse suo.
Nanq; triumphanti post tristia tartara christo
Vndiq; fronde nemus: gramina flore fauent.
Legibus inferni oppressis: super astra meantem
Laudant rite deum: lux: polus: arua: fretum.
Qui crucifixus erat: deus ecce per omnia regnat.
Dantq; creatori cuncta creata precem.
Mobilitas anni: mensum: lux alma dierum:
Horarum splendor: stridula cuncta fauent.

Hinc tibi filua comis:plaudit quoq; campus ariftis.
 Hinc grates tacito palmite uitis agit.
 Hinc tibi nūc auium refonant uirgulta fufurro
 Has inter nimio paffer amore canit.
 Chrifte falus rerum:bone conditor:atq; redemptor:
 Vnica progenies ex deitate patris:
 Irrecitabiliter manans de corde parentis:
 Verbum fubfiftens:& patris ore potens.
 Aequalis:concors:focios cum patre coęuus:
 Quo fumpfit mundus principe:principium:
 Aethera fufpendis:sola cogers:ęquora fundis:
 Queq; locis habitant:queq; moderata uigent.
 Qui genus humanū cernens merfiffe profundo:
 Vtq; hominem eriperes:es quoq; factus homo:
 Nec noftro tantum uoluifti e corpore nafci.
 Sed caro que nafci pertulit atq; mori.
 Funeris exequias pateris nouus auctor & orbis.
 Intra mortis iter dando falutis opem.
 Triftia ceffarunt inferę uincula legis.
 Expauitq; chaos luminis ore premi.
 Depereunt tenebrę chrifti fulgore fugatę.
 Aeternę noctis pallia craffa cadunt.
 Sollicitam:fed redde fidem:precor alma potestas.
 Tertia lux redijt:surge fepulte meus.
 Non decet ut uili tumulo tua membra tegantur.
 Non precium mundi uilia faxa premant.
 Indignum eft cuius claudunt cuncta pugillo:
 Vt tegat iaclusum rupe uetante lapis.
 Lintea tolle precor:sudaria linque fepulchro.
 Tu fatis es nobis:& fine te nihil eft.
 Solue catbenatas inferni carceris umbras.
 Et reuoca furfum quicquid ad ima ruit.
 Redde tuam faciem:uideant ut fęcula lumen.
 Redde diem:qui nos te moriente fugit.
 Sed plane implefti remeans pie uictor olimpi.
 Tartara preffa iacent:nec fua iura tenent.
 Inferus infaturabiliter caua guttura pandens

Qui raperet semper: fit tua præda deus.
Eripis innumerum populum de carcere mortis:
Et sequitur liber quo suus auctor abis.
Euomit absorptam pauide fera belua plebem.
Et de fauce lupi subtrahit agnus oues.
Hinc tumulum repetens post tartara carne resumpra:
Belliger ad cælos ampla trophæa refers.
Quos habuit penale chaos: iam reddidit iste:
Et quos mors peteret: hos noua uita tenet.
Rex sacer ecce tui radiat pars magna trophæi:
Cum puras animas sacra lauacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus undis.
Atq; uetus uicium purgat in amne nouo.
Fulgentes animas uestis quoq; candida signat.
Et grege de niuco gaudia pastor habet.
Additur hac foelix concors mercede sacerdos:
Qui dare uult domino dupla talenta suo.
Ad meliora trahens gentili errore uagantes:
Bestia ne raperet munit ouile dei
Quos prius eua nocens infecerat: hos modo reddit.
Ecclesie pastor ubere lacte sinu.

Impressum est hoc opus Venetijs impendio puidorū uirorū
Iobis de Colonia: Iobisq; Māthen de Gheretzem sociorum
Anno salutis dominicę .M. CCCC. LXXVIII. xxvij.
Augusti. Laus Deo.

Arguit hic hominū sectas Lactantius omnes
Septeno falsas codice uera docens.
Siue deum tangat: turbato lumine cemens
Ira furor: gemino pernotat inde libro.
Et uolucrum uersu phoenix comprehenditur una:
Quę nostro nunq̄ pascitur alma solo.
Hincq; redemptoris nostri non carmina desunt:
Quę positum e tumulo dulce canendo uocant.
Presserat hunc primo mundi caput indlyta Roma.
Post regina premit quippe colenda maris.